

שולחן עגול בנושא: מבקר המדינה – תפקיד, צורת העבודה וסגנון

30 באפריל 2006

ב' באייר תשס"ו

מנחה: גב' כרמית גיא

משתתפים (לפי סדר א'-ב'):

ניצב (בדימוס) יעקב בורובסקי

מר מוטי גילת

פרופ' יצחק גל-נור

השופטת (בדימוס) דליה דורנר

עו"ד יאיר הורוביץ

ד"ר אריק כרמון

פרופ' שמעון שטרית

ח"כ יורי שטרן

פרופ' עירא שרקנסקי

כרמית גיא:

נתחיל ברשותכם, ערב טוב וברוכים הבאים למכון

הישראלי לדמוקרטיה. ערב טוב גם לגולשים בבית. סוגיית ביקורת המדינה היא האחד הנושאים שעומדים על סדר היום של המכון כבר הרבה שנים. בשנת '97 יצא נייר עמדה בנושא, שאתם תוכלו למצוא אותו בתיקי המידע שהכין מרכז המידע של המכון, נייר עמדה של הפרופסורים נחמיאס וגד ברזילאי. וזה משום שאנחנו מאמינים שביקורת המדינה היא אחד היסודות המובהקים של קיום משטר דמוקרטי מסודר, נקי משחיתות, יעיל, שקוף, כל הדברים האלה שאפשר רק לחייך כששומעים אותם. לא תיתכן עשייה בלי ביקורת, וככל שמבנה המדינה מורכב יותר, והיחסים בין הזרועות השונות והגופים השונים מורכבים יותר, גם הביקורת עליהם חיונית יותר וסבוכה יותר.

חוק מבקר המדינה מנוסח בצורה מאוד גורפת, אתם בודאי יודעים את זה יותר טוב ממני. נאמר שם שהמבקר או המבקרת יבחנו את חוקיות הפעולות, טוהר המידות, הניהול התקין, היעילות והחסכון של הגופים המבוקרים וזאת שורה ארוכה של גופים, וכל עניין אחר שיראה בו צורך המבקר או המבקרת. המעמד שלו הוא ייחודי, הוא יכול לחקור את הרשות המבצעת והמחוקקת והוא משתמש בסמכויות שיפוטיות או מעין שיפוטיות, ויש לו, לביקורת המדינה יש גם כוח פוליטי גדול. היא מתיימרת לעצב נורמות התנהגות שלטונית וגם נורמות חברתיות כלליות. הוא נהנה ממעמד ציבורי מאוד חזק, ובסקרים הוא תמיד באמת עומד באחד המקומות הגבוהים, אבל יש אומרים שלאמון הציבורי הגבוה הזה יכולים להיות גם היבטים שליליים משום שאם יש מבקר אז זה אומר שאפשר להוריד את רמת הציפיות מהמוסדות ומהאישים הנבחרים. אף אחד לא אוהב ביקורת, אבל גם ביקורת אנחנו חושבים לא צריכה להיות חסינה מפני ביקורת, ולשם כך אנחנו התכנסנו כאן.

במשך השנים היה מן ריטואל קבוע, המבקר היה מפרסם פעם בשנה את הדו"ח שלו, מגיש אותו בטקס רב רושם לנשיא או ליושב ראש הכנסת, צריך להזכיר שהוועדה לביקורת המדינה היא זאת שממנה אותו. והתקשורת היתה עוסקת בזה בהרחבה יום או יומיים, היה תמיד מן טקס כזה של אמברגו עד לרגע שהוא מגיש את הדו"ח, ותמיד היתה דרמה גדולה, והיו מדברים על כל הנושאים החמורים מאוד שעולים בדו"ח, היו מראיינים את המבקר, ואחר כך להתראות בשנה הבאה.

בשנה האחרונה יש לנו מבקר חדש, השופט מיכה לינדנשטראוס, לשעבר נשיא בית המשפט המחוזי בחיפה, והוא מביא אתו סגנון חדש לחלוטין לביקורת. ערב המינוי שלו נשמעה ביקורת על הזילות של התפקיד בכך שבחרו שופט בית משפט מחוזי ולא שופט בית משפט עליון, כמו שהיה מקובל. אמרו שהוא היה מועמד יחיד, ויושב ראש הוועדה לביקורת המדינה, מיכאל איתן, אמר נרדמנו בשמירה, ואנחנו ראויים לכל גינוי על כך. אמרו שהוא אדם נוח לשלטון, שהוא אוהב תקשורת, שהוא יהיה חלק מהשחיקה במלחמה על שלטון החוק, ואני מצטטת פה באמת דברים שנאמרו. אבל מאז כולם

מופתעים נדמה לי, בעיקר אלה שבחרו בו. לינדנשטראוס עצמו מעיד שהוא מצא מוסד לא אפקטיבי מספיק, שמרני מאוד, שמתקשה להיאבק ביעילות בשחיתות. צריך להיות מבקר קשוח שפועל בזמן אמת ולא רק מחכה לדו"חות השנתיים. הוא אומר היום הדרישה למלחמה בשחיתות הרבה יותר גבוהה והוא אמר את זה בראיון עיתונאי, וצריך להגיד שהוא בכלל אוהב עיתונות. לא צריך לנחש את זה, הוא אמר את זה בעצמו, בצורה מפורשת. הוא אמר שהעיתונות הוא כלי העבודה שלו. בכל בוקר הוא מצפה מהיועצת שלו שתניח לו על השולחן את כל הדו"חות והכתבות והתחקירים וכל מה שריח של שחיתות עולה ממנו, והוא לוקח את הדברים האלה וממשיך לחקור. העיתונות מצידה מדווחת הרבה מאוד על הפעילות שלו, והשאלה אם זה טוב או לא, אנחנו נדבר על זה בהמשך.

אני הייתי רוצה, יש הרבה מאוד נושאים שאנחנו נדון בהם, אנחנו נשאל איך נבחרים נושאים לדיון ולביקורת ולחקירה, איך מתנהלת חקירה כזאת, איך מתנהל הקשר עם התקשורת, יש הרבה מאוד שאלות והם יעלו כאן במשך הזמן, ואני הייתי רוצה ברשותכם תחילה לפנות לניצב בדימוס יעקב בורובסקי, ערב טוב לך. אתה עומד בראש צוות לטיפול בפרשיות של הון ושלטון, זאת הגדרה עיתונאית או זאת הגדרת התפקיד שלך?

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: אני יועץ למבקר המדינה ומרכז את המאבק בשחיתות הציבורית במשרד המבקר.

כרמית גיא: שזה אומר, שחיתות ציבורית זה אומר באמת הון ושלטון, לחצים פוליטיים,

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: זה אומר הון ושלטון, זה אומר מינויים לא ראויים, זה אומר מכרזים, זה אומר ועדות סטטוטוריות, התנהגות לא נאותה, כל מה ששייך לקטגוריה של שחיתות שלטונית.

כרמית גיא: אני הייתי רוצה לשמוע ממך איך זה מתנהל, איך מחליטים איזה נושא ראוי לבדיקה.

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: ראשית, אחד הנושאים היותר מרכזיים בעבודת המבקר זה המאבק בשחיתות הציבורית, ומעבר להכרזה שהנושא של השחיתות הציבורית הוא יעד עבודה לעובדי הביקורת, המבקר עבר ממצב של גישה תגובתית לגישה יזומה, שעוסקת במאבק בשחיתות ציבורית. פירוש של דבר שמראש כעשרים אחוז מכלל המטלות שמשרד מבקר המדינה מגיע אליהם במהלך שנה אלה מטלות שיעסקו במאבק בשחיתות ציבורית.

איך זה נעשה הלכה למעשה, כל עבודת הביקורת, או כל המטלות הם פועל יוצא של תכנון והערכת מצב. אנחנו בימים אלה מתכננים את המטלות לשנת העבודה הבאה. והמטלות עוברות סדר של דיונים, גם בחטיבות, ולאחר מכן מול אנשי המטה, ולאחר מכן מקבלות את אישור מבקר המדינה. הקרב על המטלות שאותם הביקורת בסוף תממש הוא בסופו של יום דיון של כלל המנהלים, מציגים יתרונות, חסרונות, ובחרים את המטלה.

מה הם הקריטריונים לבחירת המטלה, אם זאת מטלה שהיא אפקטיבית, שיש אתה מסר, שאתה יכול להשפיע השפעה על כלל המשרדים, היא תזכה לעדיפות על פני מטלה שהיא מטלה פחות חשובה.

קחי למשל את נושא הנפטיזם. אם אנחנו נבחר לעסוק בנפטיזם ברשות מקומית נידחת, שעל פניו לא תמצאי שם, לא יהיה לך ספק שכשאת ניגשת לבדוק זה נושא שיש איתו ודעות שיהיה נפטיזם, את זה אנחנו לא נבדוק. אנחנו נבדוק במקום שבו אם בסופו של יום נצליח שהביקורת תצביע על נפטיזם, ויש לזה יכולת להשפיע על גופים אחרים, בהחלט זה נושא שניקח אותו לבדיקה.

כרמית גיא: אני עדיין מנסה להבין, אולי יש לי בעיה של הבנה, אבל למשל כשאתם רוצים לטפל בפרשת הבית של ראש הממשלה המיועד, איך מתנהל תהליך כזה ואיך מגיעים לבדיקה של נושא כזה.

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: אני קודם כל מדבר על הדברים המתוכננים. הדברים המתוכננים הם כאלה שהיום אנחנו דנים בהם לקראת השנה הבאה. וזהו נוהל קבוע במוסד מבקר המדינה, הדברים מתוכננים, הם דברים יזומים. השוני בין הגישה העכשווית וגישות קודמות הוא שוני בדגשים. כשהמבקר חרט על דגלו לעסוק בשחיתות הציבורית כיעד מועדף הרי שכעשרים אחוז מהמטלות היזומות, המתוכננות, הם מטלות שיהיו תחת ההגדרה של שחיתות ציבורית.

עכשיו לנושאים תגובתיים מזדמנים. תראי, מוסד מבקר המדינה פתוח לכל מקור אינפורמציה אפשרי. זה מתחיל מאזרחים. ים של פניות של אזרחים, כל אחד מצביע על נושא שקרוב ללבו, כתוצאה מהמגעים שלו עם הרשויות. זה נושא אחד. נושא שני זה מידע שמצטבר במשרד המבקר. אתה במהלך תקופה יכול לבוא ולהגיד תשמע, יש לי נושא שהוא חוצה, נושא של ניגוד עניינים, עובר כמעט את כלל משרדי הממשלה. אנחנו באים ומחליטים, זה נושא שאנחנו רוצים לטפל בו בטיפול רחבי.

כרמית גיא: אני פשוט מנסה להיות יותר מוחשית כדי לתרגם את העקרונות האלה למשהו יותר קונקרטי.

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: הציר השלישי הוא ציר של תחקירים בתקשורת, חשיפות, מידעים שמגיעים אלינו באופן אישי מאנשים, זה ציר בהחלט שקיים. עכשיו תראי, דיברת על הבית של ראש הממשלה המיועד. זה סוג של בדיקה שיכולה להגיע אלינו או באמצעות תלונה, או באמצעות תחקיר, או אפילו מתוך חיבור שאנחנו מחברים מנושאים שקיימים. במקרה הספציפי הזה מדובר בשילוב בין השניים.

כרמית גיא: זאת אומרת באמת קראתם תחקיר בעיתון והחלטתם רגע, זה נושא ראוי לבדיקה משום שיש כאן ריח לא טוב?

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: גם וגם. לא אמרנו ריח לא טוב. אמרנו זה נושא ראוי לבדיקה. אנחנו בכלל לא מריחים, אנחנו טטרנים, אין לנו חוש ריח. אנחנו באים

לביקורת נקיים לחלוטין. אין לנו יעדים, אנחנו לא שמים מטרות, זה לא משהו שהוא הולך מראש. אבל בהחלט נושא שאחד הכלים שחושפים נושאים לבדיקה הם בהחלט תחקירים. יושב פה העיתונאי מוטי גילת, מהעיתון שלו ומעיתונים אחרים, בין אם זה נעשה כתוצאה מתחקיר, בין אם זה נעשה על ידי זה שהעיתון משמש גשר לגופים אחרים, אגב לאו דווקא העיתונים. עמותות כמו התנועה לאיכות השלטון, אומץ, תנועות מגיעות אלינו באופן חופשי. היקף התלונות הוא מאוד גבוה. המלאכה שאנחנו עושים היא באמת מלאכת סינון, מלאכה שבה אנחנו שואלים את עצמנו אם ניקח את המטרה הזו ולא אחרת, איפה נהיה יותר אפקטיביים ורלוונטיים, איפה נשפיע השפעה רוחבית. אם אתה לוקח רשות מקומית, אני לא רוצה להעליב אף אחד אבל שהיא במקום קטן, ויכול להיות ששם מתנהלים דברים מאוד בעייתיים, לעומת רשות מקומית במקום בולט, ברור שסדר העדיפות צריך ללכת למקום שבו אתה יכול להיות רלוונטי.

כרמית גיא: למען יראו ויראו, לזה אתה מתכוון?

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: למען ילמדו. גם ההרתעה היא חשובה, אבל בעיקר למען ילמדו. כי האפקט של ביקורת שנעשית בעיר גדולה מאוד, בחרה גדולה מאוד, במשרד ממשלתי גדול מאוד, הרי בסך הכל סל המשאבים של המבקר הוא סל מוגבל, כמו בכל מקום. ולכן צריך לעבוד על פי סדרי עדיפויות.

כרמית גיא: אתה דיברת על זה שהמבקר הנוכחי לא מסתפק בתגובות אלה גם יזום, מנסה ליזום, לצורך הרתעה אני מניחה, זאת המילה שמסתדרת לך?

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: אני בהחלט חושב שבסופו של יום, הרתעה היא מושג רחב, אבל אני כולל במושג הזה השפעה, אני כולל במושג הזה סדר גודל אחר של דברים. אין פה עניין של מושגים צבאיים, יש פה עניין של יצירת אווירה שבה במציאות העכשווית אנשים יחשבו פעם נוספת לפני שהם בקלות בלתי נסבלת מתנהגים בהתנהגות שיש אתה סממנים של שחיתות.

כרמית גיא: אנחנו נעמיד למבחן את העקרונות האלה שדיברת עליהם, וכמובן נציע לך תגובה על התגובות.

ד"ר כרמון, אתה שומע את הדברים האלה, ומה התגובה שלך?

ד"ר אריק כרמון: אין לי תגובה, האמת היא שאני רוצה לחדד כמה שאלות. אני יוצא מתוך נקודת מוצא שעם תחילת הקדנציה של המבקר הנוכחי, השופט לינדנשטראוס, נפל דבר. יש שינוי, אפשר אפילו לומר די מובהק באופני התפקוד של המבקר. ואני רוצה להציג שתי שאלות וקצת לפתח כשאלה לדיון. שאלה ראשונה היא האם תפקודו של המבקר הנוכחי, דרך אגב גם דרך הדברים שהציג ניצב בדימוס בורובסקי, האם התפקוד הזה משנה את הגדרת היעדים של ביקורת המדינה, לא רק בהתאם לחוק כפי שהוא קבוע אלא גם הנוהל, כפי שהוא התגבש במשך השנים. יתר על כן, מבחינת התפקוד נדמה לי

שצריך לשאול, גם בעבר, האם מבקרים שונים מילאו או מיצו את היעד הזה. אני תיכף אעיר לגבי הנקודה הראשונה.

ושאלה שניה, היא נוגעת באמת לאופן היותר אקסטרונגנדי, המוחצן, של המבקר, האם התפקוד יותר בעייתיות.

אני רוצה להרחיב לגבי הגדרת היעדים. באותו נייר עמדה שאת ציינת, אותו מחקר שנעשה כאן, יושבים כאן חוקרים שעוסקים בנושא הזה לפני ולפנים, נדמה לי שהתפקיד הבולט ביותר של ביקורת המדינה, במדינות המערב, או כפי שהמוסד הזה התגבש בדמוקרטיה אחרות, הוא לסייע לבית הנבחרים לבצע את מטלת הפיקוח. בית הנבחרים, דרך אגב מי שבחר את המבקר זה הכנסת, ולא ועדה לביקורת המדינה, אחד התפקידים המרכזיים של הכנסת זה לפקח על הרשות המבצעת. אני רוצה לצטט כאן בנייר העמדה שלנו, אני הוצאתי משפט אחד, בקרה כוללת של השימוש המינהלי והמקצועי בכספי ציבור. ממשלת ישראל קובעת את היעדים שלה באמצעות התקציב, התקציב הוא הביטוי הפרוגרמטי לפעולה, המבקר צריך לבדוק גם את היעילות, גם את האפקטיביות וכמובן גם האם הדברים נעשים בצורה נאותה וכו'.

אני רוצה להדגיש, עד כאן זאת הערה תיאורטית. במדינת ישראל, כפי שהדברים עולים במחקרים שלא נוגעים דווקא למבקר המדינה, אחת החולשות הבולטות של הכנסת הוא בתחום הפיקוח על הרשות המבצעת, מסיבות שונות. בין היתר, אם נזכיר דבר שהוא די אקטואלי, הפרלמנט שלנו הוא מהקטנים בעולם, סדר היום שלו הוא מהעמוסים בעולם, וכאשר נגרעת מהפרלמנט הזה חלק כל כך גדול, כלומר לכל הנושא, אני רוצה להציג את זה כשאלה. סך הכל האינטראקציה של המבקר מבחינה ציבורית, המקום שבאמצעותו הוא פרש את הדיווחים שלו היו הכנסת והוועדה לביקורת המדינה, שלא במקרה תמיד נוהלה על ידי האופוזיציה, כדי לתת שיניים לוועדה הזאת. זה היה הכלי. כלומר השאלה האם באמת, בהגדרת הדברים כפי שהוגדרו כאן, לא נפגם או לא נפגע הדבר הזה.

ישנו דבר שני, שאני רוצה להציג אותו כשאלה מנקודת ראות אחרת. אני קורא בנייר העמדה הזה, וגם במקומות אחרים, למשל ה-GAO, שזה המבקר האמריקאי, הבחינה בדרך כלל של המוסדות המבוקרים היא על פי קריטריון של עלות-תועלת. אם נאמר שהממשלה או הציבור מקצה לפעולות כאלה ואחרות. אני פה רוצה להצביע על אחת הבעיות המרכזיות של השלטון, של המערכת הציבורית במדינת ישראל, של הממשלה, שהיא מאוד מאוד ריכוזית. ואנחנו חיים ואנחנו חיים באתוס שבו הנחת העבודה היא שכולם מושחתים. אני כמובן אומר את זה על דרך הפרזה. ראשי ערים מושחתים, נבחרים ציבור מושחתים, ויש מי שהם שומרי החומות. אחת התוצאות זה מבנה מאוד מאוד ריכוזי. וכאן נשאלת השאלה לגבי התיפקוד של מבקר המדינה. קודם כל ישנם מוסדות שהם מוסדות שתפקיד ההרתעה מונח לפתחם. בראש ובראשונה בתי המשפט הם אלה,

והרשויות האחרות של אכיפת החוק, הם אלה שצריכים לממש את ההרתעה. אני לגמרי לא בטוח שזה תפקידו של המבקר, אבל אולי אני טועה.

אבל השאלה היא אחרת. אם באמת הפונקציה העיקרית של ממשלת ישראל, של השירות הציבורי, זה השבחת השירות הציבורי, זה שיפור השירות הציבורי, האם האופן שבו מתפקד המבקר היום לא יוצר תפוקה הפוכה. למשל, בזמנו התקיים כאן דיון על פרשת העמותות, בתקופת ראש הממשלה ברק. ואחת השאלות שהונחו לפתרו של המבקר זה כל הסוגייה של הפרה-רולינג. כלומר במקום לחכות בפניה במארב, ולהתנפל ברגע מסויים, האם דווקא הליכה בכיוון אחר לא היתה ממלאת את התפקידים בצורה שונה.

כרמית גיא: אגב זו אחת השאלות שגולשים הפנו אלינו, האם במקום לרוץ אחרי, כשכבר הסוסים אינם באורווה, האם לא צריך באמת לקבוע נורמות וכללים.

ד"ר אריק כרמון: השאלה האחרונה נוגעת יותר לסגנון.

כרמית גיא: אתה יודע מה, בוא נחכה עם הסגנון. נחכה לסיבוב נוסף. אני הייתי רוצה לשאול אותך, ח"כ יורי שטרן, אתה היית יושב ראש ועדת ביקורת המדינה, איך מתקיים הקשר או איך מתקיים הקשר עם המבקר באופן עקרוני וגם במקרה הספציפי.

ח"כ יורי שטרן: קודם כל מבחינתנו ככנסת מבקר המדינה זה השיניים היחידות כמעט שיש לכנסת. בנוסף לחקיקה, אבל חקיקה, במיוחד בשנים האחרונות, יותר ויותר נתקלת באי ביצוע. הכנסת, אמר ד"ר כרמון שהכנסת היא קטנה. היא לא מצוידת כמו שרוב הפרלמנטים בעולם, ניתן לה מעט מאוד זמן, למשל אני עשיתי עבודה, במסגרת הוועדה לביקורת המדינה, השווייתי את תנאי הדיון התקציבי בפרלמנטים השונים. אנחנו הפרלמנט עם תקופה הכי קצרה שניתנה לדיון על תקציב המדינה. מתקרבים אלינו, אצלנו זה חודשיים שלושה, מתקרבים אלינו אני חושב ההולנדים אם אני לא טועה עם ארבעה חודשים, אבל להולנדים יש צוות מיוחד של שמונים איש שעוסק בהכנת העבודה הפרלמנטרית מול הממשלה בדיוני התקציב.

כאשר אתה מגיע לבדיקה באמת מה שאמור להיות התקציב שלנו כפרלמנט, לפיקוח על הרשות המבצעת, מה הכלים שיש ברשותך, איך אתה יכול לעשות חקירת עומק בתפקוד של מוסד זה או אחר, אם הוא מבצע את המשימות שלו, איך הוא מנצל את התקציבים שלו, אם עבודה זו או אחרת היא תקינה או לא. אין לנו לא צוות חוקרים משלנו, שום כלים בעצם. מבקר המדינה זה המקלט האחרון שיש לנו והתקווה האחרונה שהוא יבצע, ואני לא מעט פעמים פניתי למבקר המדינה כתוצאה מהתסכול הפרלמנטרי אפשר להגיד מול מערכת. למשל מול מינהל האוכלוסין של משרד הפנים, שעדיין אפרופו המשרד שלכם, אני לא יודע אם לא עשה אבל לפחות לא פרסם שום עבודה. אני גם פניתי בעניין של

אלימות השוטרים וביקשתי לבדוק את תפקודו של מח"ש ואת תפקודה של המשטרה מול התופעה הזאת של אלימות השוטרים. והעבודה הזאת כן נעשתה.

לכן אני בכלל הייתי רוצה לשנות את קשרי הגומלין בין הכנסת לבין המבקר לכיוון אפשר להגיד היותר אמריקאי. בארצות הברית בעצם הקונגרס הוא מכתוב בעצם למבקר המדינה את כל סדר היום שלו. זה אולי מרחיק לכת מבחינתנו, מייד מתעוררת הצעקה שזאת התערבות פוליטית בדברים. אני לא חושב שזאת התערבות פוליטית. אני חושב שהכנסת היא מייצגת באמת את כל מגוון הדעות בציבור. הוועדה לביקורת המדינה ושאר הוועדות בנויים ככה שיש מאזנים בין האינטרסים הפוליטיים השונים. אפשר ליצור מנגנון.

אני הצעתי, ככה סיכמתי את המסקנות שלי מכהונתי כיו"ר הוועדה, זה היה חצי שנה אבל זה היה מאוד מעניין, סיכמתי והצעתי כמה תיקונים לחוק מבקר המדינה, ובין היתר אני רוצה, ופה יש לי אי הסכמה גם עם המבקר הנוכחי, כי המוסד הזה הוא מאוד שומר על עצמאותו, וזה נכון, אני לא חושב שיש פגיעה בעצמאות המבקר, אם אנחנו נשריין אחוז מסויים מתכנית העבודה שלו, שייך לפי הבקשות של הכנסת, כאשר אפשר ליצור מנגנון, מסוננת אחת, ושתיים, ושלוש, בדרך של מיון כל מיני פניות של חברי הכנסת, של ועדות הכנסת, בשביל ליצור מנגנון כמה שיותר אובייקטיבי. אין בזה התערבות פוליטית. כל מה שאתה מבקש, אתה מבקש שליד הדברים שמבקר המדינה יוזם מהשיקולים שלו יהיו גם דברים שהוא יעסוק בהם לפי בקשתה של כנסת ישראל.

כרמית גיא: אבל אתה מודע לזה שיכול להיות שעצם הדיון כמו למשל בקשה למבקר המדינה שיבדוק את ההינתקות, מניחה מראש שהיא דברים לא ראויים בהתנהלות.

ח"כ יורי שטרן: ראשית כל היו דברים. אבל כרמית, הבקשה לבדוק היא בקשה לבדוק. איפה שהדברים מתנהלים כמו שצריך אין שום פחד ממבקר המדינה.

עו"ד יאיר הורוביץ: היום לפי החוק, לפי סעיף 21 לחוק הכנסת ככנסת, הוועדה לענייני ביקורת המדינה, כוועדה לביקורת המדינה, הממשלה כממשלה, רשאית לדרוש, לא לבקש, לדרוש ממבקר המדינה חוות דעת.

כרמית גיא: אני רק רוצה להציג אותך, זה עו"ד יאיר הורוביץ, שהיה מנכ"ל משרד מבקר המדינה בעבר.

ח"כ יורי שטרן: יש בקשות לחוות דעת ויש בקשות לביקורת. אני בכל זאת רוצה לחזור לשאלה שהיתה אישית יותר, איך עניינים נעשים. אני חושב שלאורך כל הדרך, לפחות בעשר שנים שאני בכנסת, היחסים בין מבקר המדינה לבין ועדת ביקורת המדינה, שהיא הגוף הפרלמנטרי שעומד מולו, הם יחסי עבודה, יחסי שותפות.

עם המבקר החדש, אני חושב שיש עלייה ברמה, כי גם האקטיביזם הביקורתי שלו מאוד מוצא חן, מתאים, אלה דברים שאני ביקשתי גם מהמבקר הקודם אבל הוא היה בדעה אחרת. וגם הנטייה שלנו להביא לרזולוציה ברמה של אחריות אישית. כי אתה מנית פה

מספר מחלות של השלטון בארץ, אולי אחת המחלות הבסיסיות זה העדר טוטאלי של אחריות אישית, בכל מערכת. כשאתה פותח דו"ח מבקר המדינה, שהוא אנונימי עד כדי אבסורד, הרי הדו"חות נעשים במשך תקופה ארוכה ומתפרסמים, אתה פותח, כתוב שר כזה ואחר, והמנכ"ל, אתה כבר לא יודע מי זה היה. לכן אנחנו התחלנו מזה שלפחות שמות של בעלי התפקידים יופיעו אוטומטית, מבלי להגיד אשם לא אשם, אבל הם יופיעו. אבל אני רוצה, וזה גם אחד התיקונים שאני מציע, לחייב את הגופים המבוקרים, ראשית כל לתת תשובה מפורטת לכל סעיף וסעיף בדו"ח ביקורת המדינה. אנחנו רואים בתשובות של משרד ראש הממשלה, של ראש הממשלה, לדו"ח מבקר המדינה, שחלק ניכר של סעיפי הביקורת בכלל נשאר ללא מענה, ממש ללא התייחסות. ובכל מקרה לפרט עד לרמה אישית מי היה אחראי על כך וכך, ואיזה צעדים ננקטו, איזה בירורים נעשו וכו'. אם נגיע לזה אנחנו איכשהו באמת נוכל את מבקר המדינה להפוך למה שהוא צריך להיות, לרשות שמסוגלת לא רק לצייר דברים שהם לא תקינים, שחייבים שינוי והכל, אלא גם להביא לתוצאה, מבחינת השינויים, כי בדרך כלל כל דו"חות מעקב אומרים אותו דבר, רוב הדברים המהותיים שמבקר המדינה מבקר, ממליץ לשנות, לא משנים אותם, לא מבצעים את התיקונים האלה, ואפילו לא מסבירים למה. גם המבקר יכול לטעות, אבל אז זה מחייב תשובה עניינית.

כרמית גיא: אני רוצה רק להוסיף שבאמת כמה מהגולשים שלנו

שאלו מה עושים עם הדו"חות, איך מכריחים את הגופים המבוקרים גם לתקן ליקויים. **ניצב בדימוס יעקב בורובסקי:** משפט אינפורמטיבי לח"כ יורי שטרן, אם נגיע לפרסום, אנחנו בהחלטה מפרסמים. בתשעה לחודש יפורסם הדו"ח הקרוב, 56ב', כל כולו עוסק במקום שצריך בפרסום שמות, ובהחלט אני ממליץ לכולם לעיין, ד"ר כרמון, הדו"ח יסביר את היחסיות בין היעדים המסורתיים לבין הנושא של השחיתות הציבורית. אחד לא בא על חשבון השני. נהפוך הוא, המאבק בשחיתות הציבורית מוסיף על העבודה המסורתית שעוסקת בתהליכים וביעדים. אבל מבחינת פרסום שמות זה בהחלט כלי שהמבקר חרט על דגלו, הוא מופיע כבר בדו"ח הביקורת הקרוב, ואני ממליץ לעיין בדו"ח, הוא דו"ח שמצביע לכיוון של נשיאה באחריות אישית במקומות שצריך.

ח"כ יורי שטרן: זה שינוי נורא נורא חשוב. ההתייחסות, שאלתי את

המבקר הקודם למה הוא לא מוכן לפרסום שמות. אז הוא אומר שזה מן גזירת דין של עובד ציבור, ולא בטוח אם יש שימועים ובירורים וכו'. אז אפשר למצוא צורה יותר אלגנטית, אני חושב שאני פחות או יותר הצעתי אותה. חוץ מזה, בעלי תפקידים, שאזכור שמותיהם הוא דבר נייטרלי לחלוטין, פשוט עובדתי, זה חייב, אבל אני אומר, אם לא מגיעים לאחריות מוסדית ואישית לא עשינו דבר. אני ביקשתי את פרסום שמות האחראים לעשות בשלב השני, כלומר כעבור שנה לדו"חות, לפרסום,

כרמית גיא: אבל מה אתה אומר על זה שהיום אנחנו קוראים בעיתונים שהמבקר פותח בחקירה או בדיקה בעניין הבית של ראש הממשלה, זה קורה עשרה ימים לפני הבחירות. אחרי שלושה ימים הוא אומר הגעתי למסקנה שהכל בסדר. אולי מבחינה פוליטית או ציבורית היה צריך לחכות עד שתהיה המסקנה, ורק אז לספר את זה לציבור.

ח"כ יורי שטרן: אני חושב שהגיבו לזה מספר אנשים, לכאן ולכאן בטח היתה ביקורת. אם הוא לא היה מתייחס היו אומרים זאת אי התייחסות פוליטית. אם התייחס אז גם התייחסות פוליטית. אני חושב שהמבקר מצא את הדרך הנכונה. הוא גם לקח את זה לבדיקה שלו וגם הגיב בזמן אמת. הוא לא משך, כמו בחקירת ליברמן, שמונה שנים.

כרמית גיא: פרופ' יצחק גלנור, איפה אתה בויכוח הזה?
פרופ' יצחק גלנור: אני רוצה, כדי לענות אולי להציג כמה נקודות כרקע ואז אני אוכל להתייחס לשאלות שענו. אני אתייחס רק למוסד של מבקר המדינה, כי השאלות האישיות הם חשובות, אבל אני חושב שהדיון הוא לא באישיות של המבקר. קודם כל צריך לציין שהמוסד אצלנו נחשב לאחד האפקטיביים והחזרים ביותר לעומת תפקידים דומים במדינות דמוקרטיות אחרות, צריך לומר את זה. בהקשר לשיניים. בוודאי שזו מעלה. עכשיו השאלה למה משווים, האם משווים למוסד במקומות אחרים, אנחנו במקום טוב. אם משווים את זה לתחושות בקרב הציבור, של שחיתות וכן הלאה, אז אנחנו כנראה, המבקר כמו גם מוסדות אחרים, לא עונים על הציפיות. זאת אומרת יש לנו בעיה, וצריך לומר את זה, הוא אחד מן האפקטיביים, וגם קשת התפקידים שלו, שלא ניכנס אליה, רק נזכיר את העניין שהוא יכול להמליץ בפני ועדת ביקורת המדינה על הקמת ועדת חקירה ממלכתית. בינתיים הוקמה רק אחת. אז זו סמכות מרחיקת לכת. יש לו סמכויות שיפוטיות, בנושא של מימון מפלגות,

כרמית גיא: או יכול להעביר דברים אל היועץ המשפטי כשהוא חושב שיש דברים פליליים.

פרופ' יצחק גלנור: עיקר תפקידו, ואריק הזכיר את זה, וצריך לומר את זה, מכיוון שאנחנו צריכים לזכור שהשאלה שעומדת אם נכנסים לתפקידים חדשים מה קורה לתפקידים הישנים, עיקר תפקידו, וצריך לומר, המוסד הזה הרי הוא לא מוסד שלנו, קיבלנו אותו מהבריטים, הוא היה קיים קודם, הוא קם כבר ב-49'. ויש לו תפקידים, והוא זרוע ארוכה של הכנסת, כפי שנאמר. אמרתי שאני צריך להקדים, בין השאר כי תיארתי לעצמי שהדברים שאומר הם שנויים במחלוקת. ואני חוזר ואומר, זו לא אמירה סתמית, תפקידו העיקרי של מבקר המדינה הוא זרוע ארוכה של הכנסת. אני אוסיף לזה הערה לח"כ שטרן, ועם תפקידים עצמאיים. הוא לא כפוף רק לכנסת. ומכאן ניתנה לו עצמאות ברגע שהוא מתמנה. וזה חשוב להדגיש את זה. ויש לו תפקידים נוספים.

במסגרת הזאת אחד הדברים החשובים ביותר, וגם זה הוזכר, זה פיקוח ובקרה על תקציב המדינה. מכאן הזרוע הארוכה ומכאן המהות שצריך להדגיש אותה, זה מאוד חשוב לזכור את זה כי נניח אם נפסיד בתפקידים חדשים את העניין הזה של פיקוח ובקרה יכול להיות שנמצאנו חסרים.

כרמית גיא: המלחמה בשחיתות היא בעיניך אחד התפקידים החדשים האלה?

פרופ' יצחק גלנור: אני מגיע לזה. מכאן שיש הרבה מאוד תפקידים, גם אצלנו, ולכן אני הייתי אומר שהתפקיד שלו הוא בעצם תפקיד לטווח ארוך, הוא לא תפקיד לטווח קצר, זה לבנות את התרבות הפוליטית ומינהלית. והמקום ששם זה מתרחש, שוב, בעיקר, לא בלבדי, זה כאשר במשרד ממשלתי מישהו אומר אנחנו בשום פנים ואופן לא יכולים לעשות את הדבר הזה מכיוון שזה לא יעבור את מבקר המדינה. זה הרגע שבו מבקר המדינה ממלא את תפקידו בצורה הטובה ביותר, אבל גם בצורה סמוייה מן העין, שמביאה אנשים להגיד הוא לא עושה שום דבר. אני רוצה להדגיש את העניין הזה. זה הרגע, לא בלעדי אבל אני אומר שוב, רגע מאוד חשוב. כלומר אני מדבר על הרתעה במובן הזה,

כרמית גיא: אני רוצה לתרגם את זה, סליחה שאני קוטעת אותך, למשל להתנהלות של המפלגות במערכת הבחירות האחרונה. הם היו הרבה יותר צנועות בבזבוזים שלהם בגלל שהם היו מודעים לזה שזה ייגמר רע.

פרופ' יצחק גלנור: השיקול הזה, מה יעבור את דו"ח המבקר, ושמו מוזכר כל פעם, ואני מניח שזה כך גם אצל אחרים,

כרמית גיא: אז אולי גם מינויים פוליטיים או דברים מהסוג הזה, **פרופ' יצחק גלנור:** כאן הקושי העצום. זה מתח בין החלק הגלוי לבין החלק שבו אני לא פעם ולא פעמיים במסגרת תפקידי נתקלתי באמירה הטובה והחשובה הזאת שמבקר המדינה, המוסד ממלא את תפקידו בצורה הראוייה ביותר.

עכשיו ישנם שתי זירות שאינם זירות הפעולה המובהקות שלו. וכאן אני נכנס לתחום היותר שנוי במחלוקת. הוא איננו צריך לעסוק בחקירה ושפיטה. יש מוסדות אחרים. שוב זה קשה, מכיוון שדעת הקהל בישראל, שרוצה להילחם בשחיתות, פחות מגזרי דין או פסקי דין לא מסתפקת. אבל היו מבקרי מדינה, אמרתי שלא אזכיר שמות, בפרשת טרנר, שכן עסקו בשפיטה. לעניות דעתי הלא טובה, והלא חשובה. אני חושב שזאת היתה אחת מהמעידות בדיוק בכיוון הלא נכון.

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: למען הצדק ההיסטורי, זה סוג של חוות דעת, **כרמית גיא:** אתה יודע שהציבור פחות ער לניואנסים. הוא מקבל באמת את הכותרת, עם כל הוולגריות שבעניין. אין מה לעשות.

פרופ' יצחק גלנור: אמרתי שאני אציג רק נקודות לדיון. פירושו של דבר לא לבוא במקום המשטרה ולא לבוא במקום בית המשפט. חקירה מבוססת בדרך כלל על תלונה, או משהו

מסוג זה. ואני מדבר על ביקורת. אולי צריך לומר את המובן מאליו. הזירה שבה הוא כן פועל זו הזירה הניהולית, לא המשפטית. ואני מגיע לדבר השני, ובעצם גם לא התקשורתית. כאן זה עוד יותר שנוי במחלוקת. כלומר הוא ודאי פועל באמצעות התקשורת, הוא חייב לתת דין וחשבון לכנסת ומהכנסת זה בא לדעת הקהל, הוא מביא דו"חות לציבור, אבל הוא איננו צריך להיכנס לתחרות עם תחקירים עיתונאיים. כי זה כידוע, זה תחום שעוסק במשהו שהוא מאוד מאוד קשור לשאלות מיידיות, והלחצים ידועים, אבל אני חושב שאם העיתונות ככלי עבודה של המבקר, אני עם כל הכבוד רוצה לחלוק, העיתונות במקרה הטוב ביותר היא כלי עבודה לדו"חות המבקר, לא לבדיקות המבקר.

מכאן שההרחבה שכבר היתה קודם בתפקידו יצרה חשש כבר קודם, אני גם הבעתי את דעתי בעבר, מפגיעה במוסד ובמהות תפקידו. זה לא פעם ראשונה שהשאלה הזו עולה. למשל יש תחומים רבים שמבקר המדינה לא יכול להגיע אליהם. יש מגבלה. נגיד רשויות מקומיות, אני לא מספיק לא מתמצא, לכן אני מנחש, אני מניח שזרועו הארוכה של המבקר, כזרוע של הכנסת, לא מגיעה לכל הרשויות המקומיות ולא שיפרה את התרבות הפוליטית מנהלית בהם.

ח"כ יורי שטרן: דו"חות של מבקר המדינה על הרשויות המקומיות היו דו"חות מאוד משמעותיים.

פרופ' יצחק גלנור: אין ספק. אני אקח דוגמא אחרת, הוא מופקד גם על מימון מפלגות, הוא גם מופקד על בדיקה של מימון הבחירות. רשויות מקומיות אני מעז לנחש הוא לא מגיע לשאלות האלה ברשויות.

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: פרופ' גלנור, רק ברמה העובדתית, יש חטיבה, אחת מתוך חמש חטיבות במשרד מבקר המדינה, שכל כולה עוסק ברשויות המקומיות, והיא פועלת, ונדמה לי שזאת החטיבה השנייה בגודלה אחרי חטיבת הבטחון.

פרופ' יצחק גלנור: ואני שמח על קיומה של החטיבה, ועדיין אני אומר את דעתי שבעניין של מימון בחירות בשלטון המקומי אותו שינוי בתרבות הפוליטית והמנהלית שאני מקווה שהמבקר יכניס גם בתחום הזה עדיין לא התממש לנגד עינינו.

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: יושבים במקרה מאחור האנשים שעוסקים בזה. מאה אחוז מהרשויות נבדקות. בנושא מימון המפלגות, בכל הבחירות.

פרופ' יצחק גלנור: אני אביע את החשש שלי מפני פגיעה במוסד מבקר המדינה. הזירה התקשורתית היא זירה מאוד חלקלקה. תשומת הלב של היום זה חוסר תשומת הלב של מחר, כפי שכולנו שמנו לב. אני קצת חושש גם מהתרחבות היתר וגם מכך שהתקשורת תראה בו מתחרה ולא מי שמשתמש בה.

כרמית גיא: בינתיים זה נשמע כמו יחסים סימביוטיים לא רעים בכלל.

פרופ' יצחק גלנור: אבל אמרתי בהתחלה שעיקר תפקידו זה בטווח הארוך, לא בטווח הקצר. לא לרצות את הציבור. לכן אני בין אלה שמתנגד לכל הנסיונות להוסיף כביכול שיניים למבקר המדינה. לדעתי למבקר המדינה כמוסד היום יש מספיק שיניים, וכאמור תפקידו תפקיד מינהלי. בכל מקרה אם כבר מוסיפים שיניים אני מציע לא להוסיף שיניים תותבות.

כרמית גיא: אבל אתה מדבר באמת על יצירת אווירה ציבורית ודיברת על, איך בדיוק אמרת את זה, הוא צריך לבנות תרבות פוליטית מינהלית, לזה אתה בעצם מתכוון, וזה באמת עניין של בנייה לטווח ארוך, זה לא מהיום להיום. כולם רוצים להגיב על הדברים וכולם גם יקבלו את רשות התגובה, אבל הייתי רוצה לפנות אליך, השופטת דליה דורנר. באמת אמר פה פרופ' גלנור, הוא לא צריך לעסוק בחקירה, בוודאי לא בשפיטה. אבל עצם התערבות של מבקר, בפרט כשהוא שופט בית משפט עליון בדימוס או שופט בית משפט מחוזי שכרגע עזב את כס השיפוט זה מטבע הדברים יוצר את הקשר, אפילו בעיני ההדיוטות בציבור.

שופטת בדימוס דליה דורנר: אני רוצה קודם כל להדגיש שאני לא מוכנה לדבר על המבקר האדם. אני מדברת על המוסד, ובשיחה מקדמית הדגשתי את זה.

כרמית גיא: אבל אני מדברת על זה שאם באמת המבקר הוא שופט אז מטבע הדברים כשיש לו אמירה אז מתייחסים אליה,

שופטת בדימוס דליה דורנר: אני מקווה, בוודאי צריך להתייחס לאמירה שלו במלוא הרצינות. אני חושבת שזה נכון, כחלק מהתפקיד שלו גם לעשות שימוש בתקשורת במידה מסויימת. אני בהחלט חושבת שבמקרים גרועים הוא צריך גם לומר מי האחראי. זה נותן לו כוח ועוצמה. אבל בצד הכוח והעוצמה, האיזון הנכון, אם אתה אומר שמות, והולך לתקשורת, של איזון נכון לפגיעה בזכויות אדם. הלא גם עובדי הציבור וגם הפוליטיקאים יש להם זכויות אדם. לא יכול להיות, אמרתי לא צריך להרוס מפעל חייו של אדם מבלי לתת לו את כל האפשרות להגן על עצמו. לא יכול להיות שלפני שיודעים משהו אנחנו יודעים שזה כבר, יש חקירות ויש יועץ משפטי לממשלה, ומוישה מואשם בלקיחת שוחד. זה לא מקובל עלי. זה פוגע בזכות אדם מעבר למידה הדרושה, וזה לא תפקידו של המבקר.

אגב אני כמובן מסכימה שהמלחמה הזאת של המבקר היא חלק די קטן מתפקידו, מפני שיש לו תפקיד הרבה יותר רחב, לדאוג למינהל ציבורי תקין וליעילות. ביקורת בזמן אמת איננה, ביקורת זה מן פרה-רולינג. ביקורת בזמן אמת שאתה צמוד. יש בזה בעיה. שוחחתי עם השופט גולדברג לפני שבאתי הנה, הוא אמר הבעיה היא שאם אתה, זה בצמידות לפני שהמעשה נעשה, אתה הופך להיות בעצמך רשות מבצעת. אתה כבר אחראי.

ולכן, מה שטוב הוא, וזה נכון, רק לעתים נדירות בדברים מאוד מאוד ברורים להיכנס ולומר לאיש אל תעשה כך, או תעשה אחרת, ואת הביקורת שלך להצמיד, ולא לתת שנים לאחר מעשה, אלה דברים בוודאי נכוחים. ככל שמבקר נכנס לשטח, במסגרת אחד מתפקידיו הרבים, אני מצטטת ואני מדגישה את זה, זה לא צריך להיות התפקיד העיקרי, זה בצד התפקידים העיקריים. דווקא לתפקיד של המלחמה הזאת יש לו שותפים יותר רציניים, הפרקליטות, והמשטרה והיועץ המשפטי לממשלה, בתנאי שהם פועלים, ואני מאוד מקווה שהם פועלים. אבל ככל שהוא יותר נכנס לעניין, הוא צריך לגמור לשמוע את הצד השני, לפני שהוא אומר משה עשה מעשה לא נכון, למשה הזה צריכה להיות הזדמנות להגיב, כל זה צריך איזו שהיא דיסקרטיות, אי אפשר ללכת ישר לפני שמתחילים בעניין לקרוא על זה בעיתון. אני חושבת שאם יתנו לבג"צ יהיה לאנשים האלה קייס שפוגעים בסמכויותיהם מעבר למידה, לפני שהולכים לדבר. כלומר הייתי חושבת שאם המוסד היום, כמוסד, רוצה באווירה הקיימת להקדיש יותר מאמץ לתחום הזה, הוא צריך לעשות לעצמו איזה נהלים ברורים, שיגנו על המבוקר, מעבר למה שאני מתרשמת שהדבר נעשה. וכמובן צריך להקפיד שבאיזון הנכון לא ישכחו התפקידים המרכזיים של מבקר המדינה, ליצור את התרבות, אותה תרבות פוליטית, ולהגיע למה שאומרים על בג"צ, שיושבים בממשלה בישיבות, אומרים האם זה בקיר. אם הגענו לזה, האם זה בקיר. אז זה יהיה טוב.

פרופ' יצחק גלנור: את לא חוששת שאפילו אם נלך בדרך שהצעת בעצם התהליך הופך לתהליך שיפוטי, ולא מינהלי, וצריך לתת לו אולי שימוע וצריך לתת לו הזדמנות לומר וכן הלאה, זה לא תפקידו של מבקר המדינה, אז הוא מקיים הליך שיפוטי.

שופטת בדימוס דליה דורנר: אם ממילא הוא קובע מינהלית מי האחראי, ואני מדברת לא על הפקיד מדרגה ד' אלא האחראי לפחות מינהלית או עם אבחנה נאמר במינויים פוליטיים, בסדר, בואו ניקח את זה כדוגמא, בדו"ח ביקורת שהוא לא עכשיו אז אפשר לדבר על זה, אז הוא כותב את הדו"ח, אז בוודאי שהוא לפני זה פונה לשר ולמנכ"ל ואומר המבקרים שלי מצאו אצלכם כך וכך מקרים של מינויים פוליטיים, תגיב, ורק אז, לזה אני מתכוונת, רק אז כשהוא מקבל את התשובה והוא מפרסם את הדו"ח שלו אז הוא הולך על זה לעיתון.

כרמית גיא: אבל דווקא בימים האחרונים אנחנו היינו עדים למצב,

שופטת בדימוס דליה דורנר: סליחה, אבל הוא לא אומר מלכתחילה משה הוא מינה מינויים פוליטיים. כלומר הוא יכול לומר, הוא יכול לבוא לעיתון לומר אני בודק נושא מסויים. סליחה, לא הובנתי, אני מודה לך על השאלה כי אין בינינו בעצם מחלוקת. אני אומרת ככה, כדי להצליח בתפקידו המינהלי, לתקן את המצב, לקרוא לשם האחראי, אני חושבת שזה נכון. ברמה גבוהה, כמובן. לא לשם של הפקיד. אבל כדי לקרוא לאחראי,

אפילו אם הוא שר ברמה גבוהה, אז צריך לחכות לתגובה שלו. אני דואגת מכך שעוד לפני שבכלל האיש מגיב אנחנו יודעים שיש בעיה.

אנחנו יודעים, למשל יועץ משפטי לממשלה, לפי החוק רבותיי יועץ משפטי לממשלה יש לו שישה חודשים בשביל לענות. כך כתוב בחוק. זאת אומרת המבקר חושב שיכולה להיות אפשרות לעבירה פלילית. אבל ליועץ המשפטי יש שישה חודשים זמן. עכשיו אנחנו שומעים את זה, שכבר יש העברה ליועץ המשפטי לממשלה שמשה, שמואשם בעבירות שוחד, ואז צריך לחכות חצי שנה. לזה התכוונתי. זה ברור. אני מתכוונת, המבקר עוסק במינהל. ברור לגמרי. הוא צריך ליצור את התרבות הפוליטית, ועצם העובדה שהוא נוקט בשמות יש בה הרתעה שנראית לי ברוכה, אבל היא צריכה לבוא אחרי ששומרים על זכויות של הצד השני. איך אתה אומר, שתהיה לו תגובה.

כרמית גיא: אני רוצה שנעשה את זה מסודר, כי כולם רוצים

להגיב. ח"כ יורי שטרן, אתה צריך לעזוב, אז ניתן לך,

ח"כ יורי שטרן: אבל גם בגלל שאני רוצה להבהיר את הנקודה

הזאת שאני פירטתי. אני בכלל לא מדבר על שמות, פרט לשמות של בעלי תפקידים. זה אזכור עובדתי לחלוטין. אלה ואלה, זה השר, זה המנכ"ל, זה ראש המחלקה הרלוונטית. שאר הדברים זה בתגובות הגופים המבוקרים. הכוונה שלי לחייב אותם לציין אותם מי היה אחראי אחרי הבדיקה הפנימית שהם עשו. זה לא המבקר, אבל כל מוסד, אם מצאו תקלות והמוסד צריך להסיק מסקנות, המסקנות האלה לא יכולות לכלול מרכיב אישי. זה לא אומר שתמיד יש אדם שעשה משהו לא תקין. יש טעויות אנוש, יש כל מיני נסיבות. אבל החקירה הפנימית, הביקורת הפנימית שצריכה להתבטא בתגובה, להערות ולהמלצות של מבקר המדינה, היא חייבת לכלול גם בפרסום ובתגובה המתפרסמת, צריכים לכלול את השמות ולהגיד אנחנו בדקנו את הנושא, מי שהיה אמור לעשות כך וכך היה פלוני, הוא לא עשה את זה. או שאחרי שהתברר שכך וכך, כל מיני דברים. זה לא המבקר יעשה את זה, אלא המוסד המבוקר. ואני חושב שזה מאוד חשוב.

הוזכר פה העניין של שיניים. ברור שלחברי כנסת שעוסקים בביקורת המדינה, יושב ראש ועדה לביקורת המדינה למשל, זה מאוד חבל שהתקשורת מאבדת עניין בדו"חות מבקר המדינה. ולכן היה לי עניין רב נוסף לבדוק למה זה קורה. ושאלתי את העיתונאים למה זה פחות ופחות לעומת השנים הקודמות. ואחת הסיבות, אולי הסיבה היא בכך שהרושם הציבורי בציבור וגם אצל העיתונאים, שזה סתם. עוד דו"ח. ומה אחר כך, זאת אומרת השיניים הם מפתח לכל. אם אחרי הדו"ח חייבים לבצע את ההמלצות ולהגיב בפירוט למה לא מבצעים אותם, למה לא מסכימים, אפשר גם לא להסכים. אם אנחנו רואים שדו"חות מבקר המדינה לא מביאים לאותם השינויים שהוא ממליץ עליהם ולא גוררים תשובות שמסבירות למה לא היה שינוי, למה לא ביצעו את ההמלצות, אז אין שיניים.

עו"ד יאיר הורוביץ:

אני רוצה קודם כל להגיד שאני הייתי כארבע עשרה, חמש עשרה שנים מנכ"ל משרד מבקר המדינה, התחלתי בתקופת כהונתו של המבקר יצחק טוניק ז"ל, המשכתי דרך יעקב מלץ, צריך להגיד ייבדל לחיים ארוכים, ואחר כך גב' מרים בן פורת, תיבדל לחיים ארוכים, ואליעזר גולדברג, וראיתי כמה דרכים שונות, כולם ייבדלו לחיים ארוכים. צריך לדעת, מבחינת ההתפתחות של משרד מבקר המדינה, שהרבה הרבה הרבה שנים מבקר המדינה כבר לא בודק לא חשבונות ולא חשבונאות, וגם אם יש שרידים כאלה ואחרים, דו"חות מבקר המדינה שמדברים על בדיקה כזאת או אחרת שנושאת ריח של בוכלטרית בחשבונות, אלה נדבכים ראשוניים בפעולתו. במשך עשרים וחמש שנים, אולי שלושים שנה, בחוק מבקר המדינה, נוסח משולב, התשי"ח-1958, ולאחר מכן בחוק יסוד מבקר המדינה שב-1988 חוקק, יש תפקיד מרכזי שמוטל על המבקר בחוק, בחוק היסוד, והוא זיקת טוהר המידות. אין כאן שאלה של עוסק בתפקידו העיקרי ולא בתפקידו המשני. טוהר המידות, בדיקת טוהר המידות, מוטלת על המבקר. יעילות, חסכון וטוהר המידות. זה לפחות שלישי. אם זה יעילות, חסכון וטוהר המידות. האקדמיה עם כל הכבוד, ויש לנו כבוד ראוי, היא צריכה להגיד לנו דברים שנסמכים על החוק. היא לא צריכה להגיד לנו, אם היא רוצה להגיד לדעתי, אפשר לדעתי להגיד הכל. אבל אם יש תפקידים שמוטלים על המבקר בחוק אז המבקר עושה את תפקידיו כחוק אם הוא בודק את שורת הנושאים הנוגעים לטוהר המידות. וכמובן שלישי זה אמרתי על דרך הלצון ולא על דרך ספירת האותיות של המלים האלה. ולכן טוהר המידות הוא לא סוטה מתפקידו העיקרי, אין חשש שהוא יאפיל על תפקידו העיקריים אם הוא יעסוק בטוהר המידות, הוא פשוט עושה את שלו. זה דבר אחד.

הדבר השני, שבמשך השנים, עד לאחרונה, נוצרה תחושה, לא בציבור הפופוליסטי אלא נוצרה תחושה מוצדקת חברתית שיש שני נושאים שדורשים שיפור. באפקטיביות של ביקורת המדינה. ואלה דברים פשוט נכונים, לא לענות על ציפיה פופוליסטית של ציבור שרוצה לראות עשנים אלא צריך להבדיל בין זה לבין ציפיה סבירה של חברה ישראלית 2006. ציפיה ראשונה אחת היא שלא יהיה המצב שבו אומרים אז עוד פעם אמרתם ועוד פעם כתבתם, ואולי להיפך, אולי זה אפילו מביא למצב כזה שמי שבהתחלה חשש היום אולי לא יחשוש, כי הוא ראה שהוא עבר בשלום גם דו"ח ביקורת כזה וכזה. אז יש ציפיה ליותר אפקטיביות.

הדבר השני שיש ציפיה, לצערנו, אם כל המוסדות המפוארים שקיימים, של משטרה חוקרת, או לא חוקרת, ושל פרקליטות פועלת יותר או פועלת פחות מיותר, ובתי המשפט שכמובן לא יכולים לדון, גם השופט האקטיביסטי ביותר, באסכולה הכי אקטיביסטית, לא יורד למזכירות הפלילית ואומר אני מבקש ממך, המזכיר לעניינים פליליים להביא לי תיק בנושא הזה והזה. נכון גב' דורנר, אין אקטיביזם כזה, אלא אם לא הביאו לבית המשפט

תיק אז הוא לא דן בו. אם המשטרה לא חקרה או סגרה, אם הפרקליטות לא החליטה להגיש כתב אישום.

לעומת זאת, למבקר המדינה, לעומת כל החסרונות שיש לו בנושא מתן צוים ואפקטיביות יש לו יתרון אחד גדול. הוא יכול ליזום דו"חות. הוא יכול ליזום בדיקה. הוא חייב ליזום את הבדיקה, כי החוק הסמיך אותו ליזום את הבדיקה. ומה שאולי המשטרה לא תעשה, כי אולי אין לה מתלונן, או שהמתלונן ככה, או אחרת, או אולי נסגור, או אולי נפתח, או אולי, המבקר יכול ליזום. וזה יתרון עצום. בית משפט לא יכול ליזום, עם כל הכבוד הראוי, והמשטרה יכולה ליזום, אבל היא תהיה מוגבלת כמובן ביוזמות שלה. המבקר יכול ליזום. אם הוא יזום בנושא טוהר המידות הוא פועל פרופר במסגרת תפקידו בפעולה הזאת.

ד"ר אריק כרמון: בדיקת טוהר מידות היא תשובה לאיזה שאלה?

עו"ד יאיר הורוביץ: היא תשובה לדרישה של החוק שהפיל על המבקר תפקיד מרכזי בפעולתו לבדוק את טוהר המידות. שהשירות הציבורי יהיה נקי. אומר לו החוק, אם גילית חשש למעשה פלילי, כלומר אתה עשוי לגלות חשש למעשה פלילי בעבודתך, אתה לא חוקר את זה כמו המשטרה הכחולה, אתה לא עוצר אנשים ואתה לא עושה האזנות סתר, ואתה לא שם אותם באבו-כביר עם ריח הליזול ושואל אותם כעבור יומיים מה אתה אומר, אבל אתה במסגרת הכלים שהעמידו לרשותך, והמחוקק העמיד לרשותו, הכנסת העמידה לרשותו גם אמצעים של לשאול וגם לחקור לעתים, לפי סעיף מסויים בחוק מבקר המדינה, סעיף 26, הוא יכול גם לחקור בסמכות כמו של חקירה כמו של ועדת חקירה. גם זה המחוקק נתן לו, לא אתמול ולא שלשום אלא לפני הרבה שנים, וגם בזה עשה מבקר המדינה שימוש מדוד לאורך השנים. אז אמר לו המחוקק, הנה אתה יכול ליזום, והנה אתה חייב לבדוק טוהר המידות, והנה סמכויות שכל מסמך פתוח בפניך, ואתה רשאי לשאול כל שאלה ולקבל כל תשובה ולעתים גם להשתמש בסמכויות שלך, של מי שהסמכת אותו לכך, באישור ועדת הביקורת של הכנסת, לסמכויות של חקירה, ולהגיע לתוצאות. אם גילית חשש למעשה פלילי, סטופ. תעביר את זה ליועץ המשפטי לממשלה. עכשיו, נדמה לי שבתקופה האחרונה, בלי לדבר על מבקר פלוני או אלמוני, בלי לפרסם שמות, אז נדמה לי שבתקופה האחרונה, מבקר המדינה, אם אנחנו מתבוננים על יער מבין תמונת העצים, ויש הרבה עצים, ועוד יותר עלים, אז אומר מבקר המדינה, אני כדי שאני אהיה יותר אפקטיבי אני עושה שני דברים. אחד, ביקורת פלוס תקשורת. שתיים, ביקורת פלוס היועץ המשפטי לממשלה בנושאים של חשש לשחיתות המידות. ונדמה לי, חבל ש"כ שטרן לא שומע את זה, אבל לא היה לי שום היסוס מלהגיד את זה גם בפניו, נדמה לי שחלק מההרגשה של חוסר אפקטיביות של ביקורת, שקיימת בציבור ובמידה מסויימת היא מוצדקת, נובע מזה שהחוק חשב, בתמימותו או לא בתמימותו, שהאפקטיביות של מבקר המדינה תבוא במסלולים של הכנסת. שיהיה דיון רציני בוועדה לענייני ביקורת המדינה. הדיון בממצאים של המבקר בוועדה לביקורת המדינה אמור

להסתיים לפי סעיף 18, אם אני זוכר עוד את המספרים, בסיכומים והמלצות למליאה. מליאת הכנסת צריכה לדון בממצאי הביקורת, ולהגיע להחלטות. ואולי המחוקק חשב שההחלטות של מליאת הכנסת ומעקב אחרי מילוי ההחלטות יש בזה אפקטיביות. שום כלום. פשוט שום כלום, לפני ניסיון ארוך. הדיון במליאת הכנסת הוא דיון בהשתתפות שניים שלושה עד חמישה חברי כנסת שהזדמנו למליאה, בדרך כלל לסעיפים אחרים בסדר היום. יושב ראש הוועדה לביקורת המדינה, אני אומר בדרך כלל, לא נגרום עוול למקרים אחרים, יושב ראש הוועדה מביא סיכומים והמלצות. ההחלטות של הכנסת, מצפצפים, בדרך כלל, אני מכליל, בדרך כלל מצפצפים עליהם. יכול להיות שהשר שיישבע עוד מעט יגיד אני נשבע אמונים לקיים את החלטות הכנסת, אבל לא את ההחלטות האלה כנראה הוא מתכוון, אולי רק לחוקי הכנסת. והמסלול שחשב המחוקק שדו"ח מבקר המדינה הולך במסלולים בתוך הכנסת ומשתכלל להיות אפקטיבי, נוצר מצב שבו המבקר חושב אני ארים פטיש חמישה קילו לא מספיק, עשרה קילו, עשרים קילו, וכאשר הוא מוריד אותו למטה הוא מגלה שאין מתחתיו סדן. זה קורה לו.

כרמית גיא: השאלה היא, המבקר הנוכחי אומר או.קיי., אני אדלג על הכנסת,

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: הוא לא אומר משפט כזה. מה שאתם עושים פה, זה כבר פעם שלישית, אתם בונים איזו תשתית, שהיא עובדתית לא נכונה, ועליה מקיימים דיון. זה התחיל מפרופ' גלנור שדיבר על חקירה ושפיטה, אין שום חקירה ואין שפיטה. המבקר עוסק רק בצד המינהלי, הוא לא רואה את עצמו כמי שעוסק לא בצד החקירתי ולא בצד הפלילי. האבחנה בין הראוי לפלילי היא בדיוק לחם חוקו של כל דיון אצלנו. אנחנו ערים לכך שאין לנו לא כלים, לא רצון, לא יכולת להחליף שום גוף ברשות המבצעת. נהפוך הוא.

האמירה השנייה שהמבקר רודף תקשורת. והוא מדלג עכשיו על הכנסת ועל דעת הקהל. המבקר מפרסם רק בתום בדיקה, כאשר יש כבר תשובה של גוף שפנו אליו, וניתנה זכות התגובה.

כרמית גיא: סליחה שאני קוטעת אותך, אבל עכשיו, מה שהיה לנו ביומיים שלושה האחרונים, על עניין ח"כ שמעון פרס, על הכספים שהוא קיבל או לא קיבל, זאת היתה טיוטה שהוגשה, ככה זה נקרא, זה נקרא כמו טיוטה שהוגשה לעורכי הדין שלו לקבל תגובות. זה היה עוד לפני התגובות שלו.

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: גבירתי, מה שעכשיו העיתונאי מוטי גילת עשה, זה גילוי נאות, אבל הוא בדיוק חשף את כל הלקונות של התהליך. הלא האינפורמציה נצורה במשרד המבקר על פי חוק. אסור למבקר המדינה ואסור לשום גוף לפרסם את הדברים. אלא מה, הפנייה מוגשת לעורכי הדין, הפנייה מוגשת לגופים אחרים, גופים אינטרסנטיים. אמור היה לשבת אתנו מר ברוך קרא. מר ברוך קרא נתפס כמי שחשף את פרשת פרס.

הוא מתקשר אלי, מספר לי את כל הפרשייה, ומאוד רציתי שהוא יהיה נוכח כאן. מספר לי את כל הסיפור, יודע את כל הפרטים. ברור לגמרי שהפרטים האלה לא יצאו מאתנו. אנחנו סיימנו זה עתה ביקורת בבנק ישראל. חלק גדול מאוד מהאינפורמציה, חלקה נכונה וחלקה מוטעית, מצאה את עצמה מהגוף המבוקר, אני לא יודע להצביע על אלף ועל בית. כל כך חמור שדרשנו לקיים בדיקה על ההדלפה מתוך הבנק. לכן, יושבים פה עיתונאים, אני מעריך שלא יקום, ואני יודע בוודאות, עיתונאי אחד שיגיד שהוא קיבל מאתנו סוג של חומר טרם סיומו. וכשהסיום מתקיים פירושו של דבר שהיתה זכות תגובה. מה שחשוב זה לקיים דיון על בסיס עובדתי. יש הבדל בין רוצה תקשורת בנושא שבאמצעותו אני מעביר מסר. פירושו של דבר שהדו"ח הסתיים. בוודאי שכן. הטכניקה הזו של להתיישב סביב שולחן עגול, ולקבל ים של שאלות או ים של הערות ביקורת, ואחרי זה בסוף לתת חצי דקה של אפשרות לתגובה לא מאזנת את העניין.

כרמית גיא: תהיה לך יותר מחצי דקה. אתה לא לבד פה לחלוטין בעמדה שלך. פרופ' שמעון שטרית, בוא תזכיר שאתה באמת היית בתוקף תפקידך בממשלה בשעתו, אתה היית אמון בין השאר על התגובות למבקר המדינה.

פרופ' שמעון שטרית: אפילו עשינו רפורמה מאוד יסודית בשיטת התגובה, כשאנחנו הגענו למשרד זו היתה טכניקה, הדביקו הערה מול הערה, ואני חשבתי שזה לא מתאים. והגענו למסקנה שצריך לקיים ממש דיון יסודי על כל נושא ונושא ושזה יהיה החלטת ממשלה ולא איזה מן הערות שהמערכת המינהלית של הביקורת הכינה.

בואו נתחיל קודם כל שעדיף שמבקר המדינה הוא סוס דוהר שצריך לרסן אותו מאשר סוס עצל שצריך לדרבן אותו. קודם כל אני רוצה להגיד בתור אזרח של מדינת ישראל, ומי שמילא תפקידים בצד הממלכתי, והיום חוקר, מלמד, מורה באוניברסיטה, שאני מאוד מרוצה שאנחנו מקיימים את הדיון דווקא על הגבולות החיצוניים של התפקיד ולא האם אנחנו נמצאים בחברה שרותחת מטיעוני שחיתות ומצד שני אחד ממה שכמו שד"ר כרמון דיבר, שהוא אחד משומרי הסף, שהוא עצל או מנמנם. אבל מה, יכול להיות שסוס דוהר יכול לגרום גם נזקים, כמו שסוס עצל לא ממלא את התפקיד שלו, לא מביא אותך ליעד, סוס דוהר יכול לגרום לנזקים.

אני רוצה קודם כל שתי הערות פתיחה, כמו שעשה פרופ' גלנור, ולהגיד, יש לנו סוגיה חוקית קונסטיטוציונית, ויש לנו גם סוגיה של איזה מערכות שיטתיות. מהם גורמי השיטה במדינת ישראל. יש אופוזיציה ויש עיתונות ויש מבקר המדינה, יש מבקר פנים ויש יועץ משפטי ויש כמובן בנוסף לזה חשבים ומשרדים שגם הם כפופים למשרד האוצר ולא למשרד הספציפי. יש סדרה של מערכת. השאלה היא איפה כל אחד הפוקוס שלו. כל אחד יש לו את הפוקוס. האופוזיציה יש לה את הפוקוס שלה. העיתונות, כולל העיתונות החוקרת, יש לה את הפוקוס שלה. מבקר המדינה יש לו את התכונות המיוחדות של אופי

הדו"חות שלו. אין ויכוח שמבקר המדינה צריך לבדוק טוהר מידות, וצריך לבדוק חסכון, וחוקיות, ועילות, את הכל הוא צריך לבדוק. השאלה רק מהם הטכניקות שהוא בודק, האם הוא בודק את זה בטכניקות של העיתונות, שזה טווח קצר, ומהיר, וקולני, וכו', או שהוא צריך לבדוק את זה בסגנון, לא במובן של האם הוא מדבר עם התקשורת או לא, זו לא השאלה, אלא מה האופי של ההליך שאותו גוף מקיים. אני מעריך שעיתון עושה בדיקה אחרת, גם הוא כפוף לבדיקת אמת, כי אם הוא יפרסם משהו שהוא הוצאת דיבה הוא צריך לשלם הרבה כסף. פעם שילמו מעט, עכשיו משלמים יותר. אולי לא מספיק משלמים, לעומת נגיד אנגליה או לעומת ארצות הברית, אבל בסך הכל גם

לעיתונות יש מגבלות משפטיות. הם לא חופשיים לגמרי. עכשיו אם נחזור רגע, אחרי שדיברנו על יחסי הגומלין, דה פקטו, בכל מיני גורמים בשיטה, בואו נשאל את עצמנו מה החוק אומר. או מה הקונסטיטוציה שלנו אומרת. יש לנו היום מבקר. אני לא מתבייש, אני לא הייתי שופט, היתה לי הזדמנות פעם אחת ואמרתי לא, יכול להיות שתהיה לי בעתיד הזדמנות, עד גיל שבעים יש עוד כמה שנים. אז אני שואל, אם המבקר עצמו אומר, והוא נפגע כשאני אמרתי לו שהוא לא רשות רביעית, פעמיים זה היה באיזה דיון, הוא לא רשות רביעית. מבקר המדינה, גם אם הוא שופט והוא חושב שהוא יוכל לפרש את החוקה של מדינת ישראל באופן עצמאי, מבלי לקחת בחשבון מספיק או לתת משקל מספיק לפרשנויות של אנשים אחרים, מבקר המדינה איננו רשות רביעית. הוא זרוע של הכנסת. זאת חוקת מדינת ישראל. אם מישהו רוצה שהוא יהיה רשות רביעית שילך ויעשה שינוי. אבל לפי המצב הנוכחי, לפי כל פרשנות שהיא, הוא איננו רשות רביעית.

אם אתה תגיד לי, אדוני הנציג של המבקר, ניצב בדימוס יעקב בורובסקי, שזה שהוא שלח אותך זה בעיני בעיית, כי זה מראה איפה הפוקוס שעליו דיברתי קודם. הפוקוס צריך להיות מינהלי, חוקתי, יעילותי, כספי. כשאתה מייצג אותו זה אכיפתי, פלילי, משטרת, ולא יעזור שום דבר. וזה מה שמסודר היום, גם מזה שאתה נבחרת לייצג אותו. למה לא המנכ"ל, למה לא מישהו אחר.

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: אתה יכול לנחש למה לא המנכ"ל? מה שאתה עושה,

פרופ' שמעון שטרית: מה שאני עושה זה אני מציג לך את המראה, ואתה תצטרך להתמודד איתה. אתה יכול להכחיש שהמבקר אמר שהוא רשות רביעית, אתה לא יכול. אתה יכול להכחיש שהוא בחר אותך בתור ניצב בדימוס שעוסק במקצועו ודגשו הוא בבדיקה בהיבטים של פליליות, בהיבטים של הפרה של חוק, בהיבטים של שחיתות, ומאבק בשחיתות.

אז לכן אני אומר, אני אמרתי לך, אני מאוד אוהב שהויכוח שלנו הוא על סוסים דוהרים ולא על סוסים עצלים. אז אתה מייצג את הסוס הדוהר. בסדר, הסוס הדוהר הזה הוא פרש של

משטרה. הוא לא רואה חשבון, הוא לא משפטן. אני לא מדבר עכשיו אם למדת משפטים או לא. אבל אתה בקריירה שלך, האלמנט הדומיננטי.

אני רוצה לסכם. אני מציע שכל אותם תנאים שהמבקר דיבר עליהם, אחד שהוא רוצה דו"חות קצרים, ממוקדים, לא אלף עמודים אלא רק שיהיה קל מאוד לציבור, שזה בסדר. את העניין הזה שהוא רוצה את השמות, אחריות אישית. את העניין הזה שהוא רוצה להיות כל הזמן בקשר עם הציבור באמצעות התקשורת, שזה בסדר. את כל הדברים האלה שיעביר במבחן הפריזמה של תפקידו היחסי, היחסי בחברה הישראלית, דהיינו שיש עוד גורמים. ושם הוא ייקח את התפקיד של העיתונות אז אנחנו החברה הישראלית תחסר את אותו עומק ואת אותו תהליך מוסרי שהמבקר מילא. זה בקטע הזה.

ובקטע השני, שלדעתי הוא צריך לבחון גם את המעמד הקונסטיטוציוני ולקבל את זה, למרות שעו"ד יאיר הורוביץ, ידידי הטוב, חושב שבפרקטיקה הוא רשות רביעית, והוא לא זרוע של הכנסת, הוא לא רשות רביעית, הוא זרוע של הכנסת. ואני שוב חוזר על מה שאמרתי, טוב שהדיון הוא על הסוס הדוהר.

פרופ' שרקנסקי: אני חושב ברגע שמדובר בטוהר מידות, המבקר

יכול לעשות מה שהוא רוצה מפני שטוהר מידות הוא לגמרי פתוח, וגם זה מזכיר לי כל הזמן איפה אנחנו עומדים. חבר כנסת שטרן התלונן שהכנסת היתה קטנה. המדינה קטנה. וגם אנחנו צריכים לזכור שאנחנו עובדים איפה שירמיהו הסתובב לפני כמה שנים. והוא ונביאים אחרים שלו קבע חלק מהתרבות שלנו שמאוד ביקורתית כלפינו. וזה אני חושב שיש קו ישיר בין ירמיהו ובין טוהר מידות ובין טוהר מידות ובין שהמבקר יכול לעשות מה שהוא רוצה. וגם אני הכרתי כל המבקרים מאז, לא הכרתי את אדון מוזס אבל הכרתי כל אחד אחר. ראיתי שינויים בניואנסים ולפעמים יותר. ואני ראיתי שתי משימות שמבקרים שונים עלו עליהם, שתיים מאוד בעייתיים באופן אינטלקטואלי. אחת שחיתות ואחת מדיניות. כל אחד מהמבקרים אומרים שאנחנו לא מדברים, לא מתעסקים עם מדיניות, אבל חלק גדול מאוד של המבקרים התעסקו עם מה זה מדיניות. מה זה מדיניות, מדיניות זה הדברים הרגישים שהמדינה עושה, ושחיתות זה משהו שאני לא יכול לסבול. זה לא כפוף לחוקתיות. אבל לאור שהמבקרים שלנו עסקו בשני הדברים האלו זה גם משקף את הפתח העצום שמה שהם עושים. ואנחנו רואים שינויים ממבקר למבקר.

אני לא רוצה לקבוע שהמבקר הנוכחי הוא יותר תוקפני, יותר מעורב בכלי התקשורת. הוא יודע איך לשחק עם הכלי תקשורת, וזה חלק מהתפקיד שלו. הוא שחקן פוליטי לא פחות מכל שחקן פוליטי אחר, הוא לא שחקן מפלגתי, אבל הוא צריך לדעת כמה הוא יכול לפתח את השרירים שלו להשיג מטרות,

כרמית גיא: יכול להיות אבל שכמו שפרופ' גלנור אמר יש פה

הבדלים של טווח קצר וטווח ארוך, זאת אומרת בטווח הקצר יכול להיות שזה באמת יותר

אפקטיבי, אבל בטווח הארוך זה יכול לגרוע או לשחוק את המעמד שלו, כי יגידו הוא כמו כולם,

פרופ' שרקנסקי: בודאי, הוא צריך לדאוג לזה, ואם הוא לא דואג לזה הסניור הבכיר שלו ידאג בשבילו להגיד אדוני אתה מסכן, ואני חושב שראינו את זה בשוני בין גב' בן פורת לשופט גולדברג, ועכשיו, בטעות או לא בטעות, אנחנו חוזרים למסלול יותר קרוב לגב' בן פורת.

אבל מה שמעניין כאן, ואני לא מדבר באופן נורמטיבי, להבדיל מכל אחד שדיבר עד עכשיו אין לי מושג מה מבקר המדינה צריכה לעשות. מרתק אותי מה מבקר המדינה עושה, ואיך שהוא בא לנצל את הפתח העצום, אני לא מכיר אף מדינה אחת עם טוהר מידות. עמוס אמר באמירה אחת או אחרת, חוקתיות לא מספיק, צריך להיות צדק. אז מה זה צדק, מה שהמבקר דורש. אנחנו יכולים להסכים או לא להסכים, אבל כולנו בקהל שלו, וצריך ליהנות או לסבול ממה שמתרחש.

כרמית גיא: תודה רבה. אני רוצה לפנות אליך, מוטי גילת, ידיעות אחרונות. כשמדברים על התקשורת אז באמת זה שם נרדף לדבר עליך, משום שאתה באמת ממלא תפקיד מאוד בולט בתחום הזה, ויש באמת הבדל דרמטי בין המבקרים הקודמים לבין המבקר הנוכחי, באופן שבו, וכמו שאמרתי בהתחלה, ציטטתי דברים שהוא עצמו אמר, הוא הניח את זה על השולחן, הוא אמר התקשורת היא כלי עבודה שלי. אני חושבת, אני לא יודעת, אני בתור צרכנית של התקשורת בזמן האחרון יותר מאשר עושה תקשורת, הוא לא רק משתמש בה כדי להפיץ את הדברים שהוא עשה אלא משתמש בה כחומרי גלם.

מוטי גילת: הגענו למצב אידיאלי, שעיתונות, ומאשימים את העיתונות כל הזמן שהיא תובעת, שופטת, תליינית, אני לא זוכר כבר את כל ההגדרות ששמעתי. והנה באה רשות נפרדת, עם משפטנים שלה, עם אנשים שלה, עם בעלי מקצוע שלה, ובודקת את מה שעושה העיתונות. שואבת את מה שהיא שואבת, ואם הדברים לא נכונים ברור לגמרי שאין דו"ח, שהדברים לא נכונים. אז מתנפלים על המבקר על כך שהוא משתמש בתקשורת.

בא המבקר, שאני אגב מאלה שביקרו אותנו בהתחלה, מודה באשמה, ביקרתי אותו גם על כך שהוא מינה את מר בורובסקי לתפקיד משום שחשבת שבורובסקי אין לו ניסיון בתחום של מלחמה בשחיתות, אני חושב שכן צריך להיות שם מישהו שמומחה בשחיתות, עם ניסיון רב שנים בתחום הצר הזה של מלחמה בשחיתות.

בא המבקר ומניח את הכל על השולחן, מכלכל את כל כללי המשחק. אין סימביוזה יותר מתחת לשולחן, כאילו זה חבר של זה וזה מקדם להוא. בא המבקר אומר כן, אני קורא עיתון, אני למד מהעיתון, אני משתמש בתחקירים, אני בודק אותם, אם יש היבט ציבורי אני מטפל, מתריע, צועק, מפרסם דו"ח. בואו ניקח בהנחה שהדברים נכונים. אם הדברים

לא נכונים הם לא צריכים גם להראות בעיתון. זו שערוריה נפרדת. תאמיני לי שיש לי בטן מלאה גם על התקשורת. אז בואי נניח כרגע את התקשורת.

המבקר, את יודעת מה, יש לו תפקיד חשוב לאור העובדה שאין תקשורת מספיק טובה במדינת ישראל. אין מספיק אנשים שעוסקים בתחקירים, יסודיים, מעמיקים. שמעתי פה שמישהו דיבר על עומק התחקיר. פרשת דרעי יצאה לאור, ראתה אור, האות הראשונה, אחרי חצי שנה. לא אחרי שבועיים, לא אחרי חודש. עבדנו ועבדנו, והצלבנו והצלבנו, והגענו לרגע שהחומר עמד. ואנחנו יודעים את התוצאה הסופית.

אני חושב שהבעיה היא שהמדינה, המוסדות שלה, אני קודם אמרתי בקריאת ביניים, לא מתפקדים, חלקם לא מתפקדים כמו שצריך. לא משטרה, לעתים קרובות לא בתי משפט, לא פרקליטות. אתם, ואני לא רוצה להעליב איש חלילה פה, אתם מנותקים מהמציאות בשטח. אנחנו במדינה מתאבדת. מדינה עם כמות שחיתות שאתם לא מתארים. באים אלי שופטים, סוגרים דלת ואומרים בוא תראה מה קורה כך וכך במערכת. דברים נוראיים. שופטים. באים אלי אנשים מכל הגורמים, מצה"ל, אלופים בצה"ל, בכירים במשטרה.

מה שקורה לציבור, אני רוצה להסביר, הציבור במדינה הזאת לא מושחת, נקודה. או רוב הציבור לא מושחת, נקודה. כמהה למישהו, לאיזו שהיא כתובת, למישהו שיעזור לו. אז פעם היה זיגל, הוא היה כתובת. תאמין לי, זיגל לא ידע לגבות עדות. הוא ידע לייצר הרתעה. אחר כך בא בתקופה אחרת משה מזרחי, כל פעם נולד הדמות החדשה. בא עכשיו מיכה לינדנשטראוס. אפשר לבקר אותו כך, אפשר לבקר אותו אחרת. אבל הכוח שלו, והישיבה אולי כאן הם פועל יוצא מכך שגורמים אחרים לא מתפקדים. כולל חלק מהתקשורת. ואז אנחנו באים ומתנפלים עליהם, למה, תנו לגוף הזה לעבוד. אם הוא ימעד, הוא יחטוף אותה, אין מה לעשות. החוכמה היא לייצר הרתעה.

עד עכשיו התרגלנו, התפנקנו שיש דו"חות, עבי כרס, שאני אגב לא נגדם, אני רק חושב שצריך לצקת פנימה תוכן, במובן הזה שיניים, של שמות. לפרסם שמות. לכתוב לא רק לגופו של דבר אלא גם ובעיקר לגופו של דובר. זה לא החלונות עשו את הדברים האלה, לא המנורות ולא הדלתות. יש כתובת לאיש, למחדל, להתנהגות הבלתי נאותה, וצריך להעלות אותה, כמובן כפוף למה שאמרו פה, אחרי כמובן קבלת תגובה, בדיקת התגובה, לא רק לצורך הפרוטוקול שקיבלנו תגובה. אם הדברים נכונים, חייב, לטעמי, ואני מסכים עם ח"כ יורי שטרן, חייב לפרסם,

כרמית גיא: אני רוצה לשאול אותך לגבי הדוגמא המאוד ספציפית שאתה הזכרת אותה בתקופת מערכת הבחירות בעניין הבית של מי שהיה המועמד המוביל לרשות הממשלה, והכותרת היתה המבקר בודק משהו היום ונורא, ואחרי שלושה ימים יצא שהכל בסדר, שאין שום חריגה מכללים. עכשיו אתה אומר שאת החומרים אתה לא מקבל מהמשרד של המבקר, אתה מקבל ממקומות אחרים. אני לא יודעת. מה שנשאר, כשזה מתחבר לעובדה שהשופט עצמו, המבקר עצמו מעיד על עצמו,

המבקר אומר אני עומד לבדוק, אפילו לא בדקתי, אני עומד לבדוק, ואז כמובן זה מקבל את הכותרות הראשיות, זה יותר המון בלגן בגלל העיתוי, ואחרי שלושה ימים מסתבר לא קרה כלום. יש פה בעיה של התנהלות תקשורתית, כי זה יוצר מציאות פוליטית ומציאות חברתית ומציאות תפיסתית או דעתית שהיא מאוד בעייתית. מחר יגידו אוף, המבקר הזה שוב משפירץ, וטוב, לא נורא, עוד מעט יתברר שלא קרה כלום. הוא סוחט את המעמד שלו עצמו.

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: צר לי, את מצפה שכל בדיקה תאושש את התלונה? איזה מן דבר זה,

כרמית גיא: לא, אני מצפה שהידיעה על הבדיקה תיעשה כבר כשהיתה בדיקה. ולא אני עומד לבדוק. אתה יודע, כשעבדתי בתקשורת אנחנו תמיד היינו אומרים מישהו מתכוון להגיש בג"צ. היה מגיע לי לשולחן כשעבדתי בחדר החדשות של כל ישראל היו מגיעות אלי המון ידיעות כאלה, אדון זה וזה מתכוון להגיש בג"צ. שוקל להגיש בג"צ. אמרתי יגיש בג"צ, נדווח על הבג"צ שהוא הגיש. לא על זה שהוא התכוון להגיש.

מוטי גילת: בואי אני אתן לך דוגמא אחרת. ארבעה חודשים לפני הבחירות מגיע מי שמגיע ליועץ המשפטי לממשלה, מניח על שולחנו חומר, תאמיני לי, חומר קשה, לכאורה של חשדות, נגד אביגדור ליברמן. היה צריך להעביר את זה מייד למשטרה, לטעמי, לחקור את זה. לא העבירו את זה בזמן. כל התקשורת עסקה בקשקוש הזה שחוקרים סיפור מלפני שמונה שנים. עד שבא ביום חמישי בבוקר, שימו לב, מאמר בעיתון הארץ, שישב מישהו תמים, לא בדק, לא עשה שיעורי בית, והלך אחרי העדר, ופירסם את הסיפור הזה שכאילו הנה ליברמן נרדף, ואז לא היתה ברירה ליועץ ולמשטרה ביחד לעשות את אותה ישיבה. אני לא בטוח מה עדיף על מה.

ד"ר אריק כרמון: תרשה לי להתייחס לדברים שלך. אני יוצא מתוך אותה הנחה שאתה יוצא. המציאות היא בלתי נסבלת. תרבות השחיתות במדינת ישראל מרקיעה שחקים לגבהים באמת בלתי אפשריים. אני אגיד לך יותר מזה, מה שאותי מטריד בכל המציאות הזאת זה שהציבור הפך להיות שותף פאסיבי לכל המערכת הזאת. וכדור השלג ממשיך להתגלגל. עד הנה הכל ברור. הדיון שלנו הוא כרגע על מבקר המדינה. מנה קודם פרופ' שטרית שורה של פונקציונרים שיש להם תפקידים כאלה ואחרים כדי להתמודד, בין היתר, עם הסוגיה של טוהר מידות והשחיתות, ואתה יכול לומר הם לא ממלאים את תפקידם עד הסוף. אני יכול לומר לך, במכון הזה נעשית כרגע עבודה, כבר כמה שנים, תחת פרופ' מוטה קרמניצר, שהוא מנתח פסקי דין של בתי המשפט, והוא מאוד ביקורתי. אבל האם הכניסה של המבקר לדומנה שלא שייכת לו, לא פוגעת בסופו של דבר בפונקציה שלו. שתי הערות קונקרטיות, מוטי, אתה דיברת על ההרתעה. אני מבקש לטעון שההרתעה איננה פונקציה של המבקר.

מוטי גילת: תאמין לי, אתה טועה.

ד"ר אריק כרמון: יכול להיות, אז אנחנו מחדדים הבדלים בינינו. אני אגיד לך דבר נוסף, אני שמעתי את המושג סיירת שחיתות מהמבקר. המבקר צריך להקים סיירת שחיתות? למה מה? הוא לא יחידת החלוצ. הוא לא יכול להיות יחידת החלוצ במאבק נגד השחיתות. ותאמין לי שאני כואב את המציאות הזאת בדיוק כמוך.

מוטי גילת: אני אומר לך רק במאמר ביניים, אתה יודע לאן הגענו, למצב שבאים אלי אנשים, ויש אנשים שמוכנים לבוא לעיתון, למשטרה הם מפחדים לבוא. למשטרה לא, למבקר כן, יש כאלה שאומרים גם לא מבקר, אני רק לעיתון. בוא, אני אתן לך את החומר, אני בורח, שכח מזה. יש אנשים, תסדר לי, אתה יכול, אתה מכיר בביקורת מישהו, תסדר לי פגישה. יש לי חומר שאני רוצה לתת למבקר המדינה. התופעה הזאת לא היתה בעבר. בשבוע האחרון היו לי שלושה אנשים שאומרים אני מוכן, וחומר, על פניו, בזהירות רבה, אני לא יודע אם הדברים, לא בדקתי אותם, אבל לכאורה דברים בעלי היבט ציבורי חמור. אומרים אני רוצה לשבת עם מישהו, אבל שלא ישרוף אותי. אני אומר, אני הייתי מסכים, בראשית הדיון שמעתי את פרופ' גלנור ואותך, הייתי חותם על כל מה שאתם אומרים. אבל אתם לצערי לא מחוברים לעומק השחיתות.

פרופ' יצחק גלנור: אני רוצה לחדד את הויכוח, מכיוון שהוא באמת לשם שמים, ובשני עניינים. קודם כל הויכוח העקרוני, חוקתי לגבי המוסד. והוא תחת הכותרת האם זו רשות רביעית, או מה שאנחנו אמרנו, זרוע של הכנסת. ואני רוצה לומר שהוא איננו יכול להיות רשות רביעית. לא בגלל שאצלנו בספרות האקדמית כפי שאומרים יש רק שלוש אפשרויות. אלא ישנה כאן השאלה של ה-ACAUNTABILITY של מבקר המדינה. אני ארחיק שניה את העדות ומזה קל וחומר.

היה לי בזמנו ויכוח עם נשיא בית המשפט העליון הנוכחי ברק, שרצה לעמוד בראש הישות שנקראת המערכת המשפטית, כלומר לקבל סמכויות גם בתחום התיקצוב, בתחום הניהול של בתי המשפט ובתחום כוח האדם. ובזה הוא טעה. השאלה שלי היתה פשוטה. נניח, ואני מצטט מהדברים שלי, תיק הולך לאיבוד בבית המשפט בטבריה, ויש שאילתה בכנסת. עכשיו תחשבו על מבקר המדינה. האם אדוני נשיא בית המשפט העליון יענה לשאילתה הזו? מי האחראי? בגלל זה במשטר הפרלמנטרי, ח"כ לשעבר שטרית, אנחנו לא עושים את הדבר שעושים באמריקה, אלא שר המשפטים צריך לענות. זה הקל. החומר הוא, שמבקר המדינה, למרות שזה לא מופיע בחוק היסוד שלו, איננו יכול לעמוד לעצמו אלא מכוחה של הכנסת שבחרת אותו. תפקידו הנוספים מופיעים בחוק, אבל אי אפשר בשום פנים ואופן לעבור מזה לשאלות האחרות, כי השאלה בשם מי נעשית אותה בדיקת טוהר מידות.

עו"ד יאיר הורוביץ: הויכוח שלך הוא לא איתי, הויכוח שלך הוא עם החוק, ועם הקונסטיטוציה של מדינת ישראל.

פרופ' יצחק גלנור: אמנון רובינשטיין, אם הוא לא שינה את מה שכתוב, בפרק על מבקר המדינה.

עו"ד יאיר הורוביץ: העניין הוא מהותי, חוק יסוד מבקר המדינה העלה בדיונים בוועדת חוקה חוק ומשפט בשנת 1988 את השאלה שאתה מעלה אותה, ונתן לה תשובה חד משמעית ניצחת. בחוק יסוד מבקר המדינה, אם אני לא טועה זה סעיף 6, נקבע במפורש שמבקר המדינה אחראי, במילוי תפקידיו, אחראי בפני הכנסת ואינו תלוי בממשלה. משרד המשפטים דאז, ברשות השר דאז משה ניסים, וכשהיועץ המשפטי לממשלה היה יצחק זמיר, כולם ייבדלו לחיים ארוכים, היתה להם דעה לכתוב דברים שהם דומים למה שאתה אומר. רצו לשנות את המונח שהיה קיים גם קודם לכן בחוק, אחראי בפני הכנסת, ורצו שייכתב בחוק שלוח של הכנסת, זרוע של הכנסת. יצא למאבק גדול יצחק טוניק ז"ל, מבקר המדינה דאז, ושכנע את ועדת חוקה, חוק ומשפט לא לשנות מילה ולא לשנות חצי מילה במה שהיה כתוב, והסביר היטב, אל מול משרד המשפטים, שבשלב האחרון קיבל את דעתו של יצחק טוניק, ואמר לא יהיה שלוח של הכנסת, ולא יהיה זרוע של הכנסת, ויישאר וייכתב פעם נוספת בחוק יסוד מבקר המדינה אחראי בפני הכנסת, כשהמשמעות היא זאת, כמו שהממשלה אחראית בפני הכנסת במובן זה שהכנסת לא אומרת לה תעשי כך ותעשי כך אלא מחוקקת חוקים שמסבירה את פעולתה, ואם פעולתה של הממשלה אינה נראית לה היא יכולה להצביע בה אי אמון, כך גם מבקר המדינה הוא עצמאי גם בפני הכנסת, ואם פעולותיו אינם נראות לכנסת היא יכולה להסיר אותו מהתפקיד, אבל היא לא יכולה להכתיב לו. אם הוא זרוע שלה, אם הוא שלוח שלה, היא יכולה להגיד לו מה לעשות.

פרופ' יצחק גלנור: המלה אחראי בעיני טובה כמו זרוע, אבל עדיין הוא איננו יכול לעמוד כרשות נפרדת. עכשיו אני רוצה לקשור את זה לויכוח. מוסדות לא מתפקדים, על זה הרי אנחנו מסכימים. הפרלמנט לא, ואני אומר, אמרת אמירה קשה, כשאמרת שהכנסת זה שום כלום, מכיוון שזה חלק מהקושי, ברגע שתערער את הפרלמנט, תפגע במעמדו של הפרלמנט, פגעת בציפור הנפש. ואני מציע להיות מאוד זהיר, אפילו כשמדובר על תפקוד. הכנסת לא מתפקדת, ובתי המשפט לא מתפקדים כהלכה. והמשטרה לא מתפקדת. עכשיו אם זה נכון אז אני רוצה לומר לך שמצבנו עד כדי כך חמור שאתה תולה את כל יהבך במוסד של מבקר המדינה, אנחנו אם ככה פשוט פונים לכתובת הלא נכונה. אין בכוחו, גם לא בסמכותו, להרים את המשא הזה.

השופטת בדימוס דליה דורנר: ושוב אני מדברת על המוסד, אני בפירוש לא רוצה לדבר, היו מבקרים, אתה אמרת שגם לגב' בן פורת היא השתמשה הרבה מאוד בתקשורת וזה עניין של סגנון, כבר דיברנו על זה. יש להיזהר, ופה אני פונה לעיתונות, מניצול שלא מביא בסופו של דבר, לניצול התקשורת שבסופו של דבר לא יביא לאיזו שהיא תוצאה. אני גם כשופטת אמרתי תמיד, רטוריקה זה דבר יפה מאוד, אבל אם נישאר

רק עם רטוריקה אחרי איזה זמן הדבר הזה לא יצא מזה כלום. ולכן הדברים האלה, אחרי שאתה שומר על זכויות אדם, הדו"חות, מדובר על דו"ח קצר, צמוד, אבל הוא צריך לתת פרי. במקום שהוא ניתן. ואם כל הדו"חות יהיו הצהרות שבסופו של דבר יתמוססו, כפי שאצלנו קורה לא אחת, אני מדברת גם כאזרחית, גם כשופטת, הדבר לא יהיה טוב למלחמה שאנחנו כולנו רוצים בה, המלחמה בשחיתות.

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: לפי דעתי סמכותו, גם הפורמלית אבל גם המוסרית של מבקר המדינה, לעסוק בטוהר מידות, לעסוק באופן יזום, והנתח שמוקצה ומוקדש לנושא של טוהר מידות הוא יחסי, הוא לא בא על חשבון דברים אחרים, הוא בא פעם אחת בתוספת ופעם שנייה תוך האיזון המתאים. שוב אני חוזר ואומר, אני מציע לכולם לעניין בדו"ח הקרוב, הוא עתיד להתפרסם תוך עשרה ימים, זהו הדו"ח שכולנו מייחלים לו.

כרמית גיא: באיזה נושא?

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: אני מדבר על הדו"ח התקופתי. עשו לעצמכם מבחן אישי, תוך כמה ימים הדו"ח הזה נכנס למגירה והופך להיות כמעט לאות מתה. אם אנחנו מסכימים שתפקידו של המבקר הוא לעסוק באופן יזום גם בטוהר מידות, אני לא חושב שהמבקר אמר אי פעם אני מניף את הדגל הזה על חשבון גופים אחרים. נהפוך הוא, המבקר זיהה כמיהה. גם בציבור, אבל גם בין משרדי הממשלה. זה ממש צורך לטפל בעניין. עכשיו זה שהדגל הונף וזה שהוא זיהה את הבעיה וזה שזה משמש כזרז לגופים אחרים, אדרבא ואדרבא. זה בהחלט גוף ששם את זה כמטרה, וגופים אחרים אני מקווה ישקיעו את המשאבים הנחוצים, ישקיעו את תשומת הלב הנחוצה. כי נאמרו פה לא מעט דברים על טיפול פחות טוב של גופים אחרים, ואני מסכים לכל מי שאומר שככל שהטיפול יהיה יותר טוב כך ההרתעה תהיה יותר רצינית, וכך החשש של בעלי תפקידים לעסוק בשחיתות ציבורית ילך ויגבר.

האקדמיה, ואני לא פרופסור אבל בהחלט למדתי, שיש לא מעט פרופסורים שסבורים, גם באקדמיה, שהמבקר הוא רשות רביעית. כל מי שעוסק באקדמיה בביקורת ציבורית, אני מפנה אתכם לספרו של פרופ' אשר פרידברג ז"ל, עסק בנושא כתפיסת עולם. הווה אומר שהוא לא חלק מהרשות המבצעת. הוא לא חלק מהרשות השופטת ולא חלק מהרשות המחוקקת. יאיר ציין את האבחנה הברורה. ואנחנו סבורים, ועל כך אני מקווה ושלא צריכה להיות סביב השולחן הזה איזו שהיא מחלוקת, שהמבקר הוא עצמאי לחלוטין, הוא אוטונומי, התקציב הוא אוטונומי. אז אם על זה אין ויכוח נשאר הויכוח בעיני סמנטי. אם אתה מסכים שהוא לא הזרוע הארוכה של הכנסת והוא עצמאי, כי אז אם זאת רשות מלאה או חלקית, אתה גם מסכים שהוא לא חלק מהרשות השופטת ולא חלק מהרשות המבצעת.

לגבי זכויות האדם והפרסום. תראו, שוב, מניחים נדבך, וצריך להניח את הנדבך העובדתי. לא מפורסם מטעמנו דבר וחצי דבר טרם מיצוי כל ההליך. אגב, בהליך המנהלי יש מצבים גם של שימוע. וגם לכך אנחנו נענים. יש גופים שמבקשים לקיים שימוע על הליך מנהלי, מול פנייה. וגם את זה אנחנו מקיימים. ובהחלט עושים את זה. עם עורכי דין. לא עושים את זה בכל מקרה. עושים את זה במקרים שבהם זה מגיע מצידו של המבוקר, זה מתבצע, איש מכם לא יודע על הדברים האלה. הראייה, הדברים לא יוצאים מאתנו. יש לקונה שצריך באמת לתת לה מענה, והיא כיצד דולפים דברים במסגרת ההליך. הביקורת בזמן אמת היא ביקורת רלוונטית ואפקטיבית. ביקורת שהיא פוסט-אודית, היא ביקורת לעתים לחפש את יום האתמול. ולכן זמן אמת הוא לאו דווקא העשייה, אלא בזמן הכי קרוב לנושא שעולה.

היחסים בין התקשורת לבין המבקר, פרופ' שטרית, היחסים בין המבקר לבין התקשורת. שמענו פה את מוטי גילת, אני שומע את זה ממרבית אנשי התקשורת. אבל אני אומר ממקום אחר לגמרי. מה לנו אם נושא מגיע לידיעת המבקר דרך פלוני, דרך אלמוני, דרך אדם שהוא אזרח נאמן שתקינות וסדר החיים פה מאוד חשוב לו, או דרך אדם שהאינטרס שלו הוא אינטרס זר לחלוטין. מה זה מעניין את מוסד הביקורת. מה שחשוב לדעת האם זה נושא,

פרופ' יצחק גלנור: אני אגיד לך מה זה מעניין. בראשית הדרך זה מצויין. לאחר מכן זה הופך לכתובת, ואני אומר לך את זה מנסיוני כנציב שרות המדינה, שמתוך עשר פניות תשע מהם נוגעות לסכסוכים פנימיים שאין להם שום דבר עם טוהר המידות. אני רוצה שתבין את החששות. אנחנו הרי לא מדברים כאילו משני צידי המתרס.

כרמית גיא: מהשחיקה של המעמד שלו.

פרופ' יצחק גלנור: ברגע שהוא הופך לכתובת מייד הוא יצטרך להקים מנגנון, מסנן תלונות, מסנן פניות, ואני אומר לך, בסוף התהליך אתה לא מוצא את המוסד של מבקר המדינה.

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: אתה צודק, אבל אתה שוכח דבר אחד, המבקר בכובעו השני הוא נציב קבילות הציבור. הצינור הזה קיים בכל מקרה. הצינור הזה חי ונושם מאז ומתמיד. התלונות מגיעות בשפע. והנציב לעתים בנושאים של שחיתות ציבורית יעביר אלי. בודאי שכן. זהו ההליך. לכן אתה לא יכול להימנע.

עכשיו אם יש תחקיר עיתונאי שהוא רציני והוא מצביע על תופעה שהיא כדאית או נכונה לבחור בה כמטלה. לעתים אגב חלק גדול מהמטלות, ופה יסלחו לי העיתונאים, חלק גדול מהמטלות, כיוון שאמרתי לכם שאנחנו מראש מטפלים במטלות, אז אם אנחנו מטפלים במטלה שתיקרא לצורך העניין ניגוד עניינים למשל בין הלמ"ס לבין סוג של מפרסמים. זאת מטלה שאנחנו קבענו לשנה החולפת או הבאה, לא חשוב כרגע. והנה יש תחקיר שעוסק ביחסים בין מפרסם לבין הון ושלטון. ואנחנו ניקח את התחקיר הזה ונצרף אותו

לתחקירים נוספים. העיתונות בצדק אומרת, בעקבות חשיפת תחקיר אלף ובית, אנחנו יודעים את האמת. זה בעקבות חשיבה מראש. אבל אין לנו שום ויכוח. אנחנו לא מחפשים בעיות של קרדיט או להתחלק בקרדיט. אנחנו רוצים לטפל בנושא של השחיתות הציבורית באמת ובתמים.

שאל אריק כרמון מהו הטיפול. אנחנו עוסקים רק בתחום הנורמטיבי. רק בתחום הראוי. אני רוצה לקחת את העניין של יושבי ראש חברות או בעלי תפקידים במינהל הציבורי. שוו בנפשכם שיטתו משהו שהביקורת מחליטה שהתפקוד שלו הוא לא פלילי, אבל הוא לא ראוי מבחינה נורמטיבית. אמירה של מבקר, ופה הדרישה לנשיאה באחריות אישית, אמירה של מבקר למוסדות, כמו ועדת רביבי, טניה שפניץ היום, למוסדות כמו מקבלי החלטות, לפני ועדת איתור, חומר כזה מגיע, ובוודאי מייצר את הסנקציה, בעיני הרבה יותר גדולה אגב מהליכים אחרים, אבל זה בעיניי. אני לא בטוח שהליך פלילי שנמשך שמונה או עשר שנים הוא אפקטיבי יותר מאשר הליך מינהלי, נקודתי, שקיים והוא קצר מועד.

הדרישה לנשיאה באחריות ופרסום שמות היא הלב של הביקורת. עוד פעם, קחו מבוקרים, יש מבוקרים אין סופיים. שהם כמו שפה נאמר מנכ"ל א' עשה דבר שאיש לא יודע מיהו, אין שום סנקציה,

כרמית גיא: זה ברור, אני חושבת שעל זה אין פה ויכוח סביב השולחן.

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: לסיכום אני רוצה להגיד את הדברים הבאים מבחינתי. הניסיון לתאר את הביקורת כמי שרצה לתקשורת, היא לא רצה לתקשורת. היא לוקחת את התקשורת ומביאה בפניה את כל העובדות, כפי שהיא תביא גם את העובדות על הביקורת המסורתית. בואו נראה מה התקשורת תעשה עם הביקורת המסורתית. היא אחרי שלושה ימים תזנח. כאשר הנושא של המאבק בשחיתות הציבורית הוא מעניינה של התקשורת, כי אז התקשורת לוקחת את הנושא, והופכת אותו למאבק, ומכאן זה נראה כאילו המבקר לוקח את העניין לנושא של פרסום אישי, והתשובה היא ממש לא. משפט אחרון, העובדה שמוסד המבקר חייב להישאר עצמאי, אני מקווה שסביב השולחן הזה היא עובדה שעליה אין מחלוקת.

ד"ר אריק כרמון: קשה לי לסכם במלה אחת, חבל לי שלא מיצינו את הויכוח שהתחיל להתפתח בשאלה הקונסטרוקטיבית. אני חושב שהזיקה בין ביקורת המדינה לבין הכנסת היא סוגייה שחייבת דיון נוסף. אני חושב שגם הדיון האחרון סביב ההערות של מוטי לא מיצינו, זאת אומרת אין בכלל ספק שהמאבק בשחיתות צריך להיות אחד הדגלים הראשונים. אני חייב לומר שאני מאוד מודאג, כמו עמיתי, מהעובדה שמבקר המדינה העמיס על עצמו את ההתמודדות עם העניין הזה מבלי להתחלק עם גורמים אחרים. הערה אחרונה, שהיא באמת לא נוגעת למבקר הנוכחי. כשנכתב הדו"ח של המכון לדמוקרטיה לפני שמונה שנים אני חושב שלא היתה מודעות כל כך חזקה כמו היום

לאותם סוגיות שצצו היום, אבל יש פה שתי המלצות שאנחנו כתבנו אז, והייתי פשוט רוצה לציין אותם לסיכום.

הדבר הראשון נגע לשקיפות. נעשה כאן מאמץ להיכנס לתוך השאלה מי מבקר את המבקר. ויש כאן שורה של המלצות איך לממש את השקיפות הזאת, כאשר אחד האמצעים, בהיות המבקר ACAUNTABALE לכנסת, להכניס את מוסד השאילתה, כלומר שבכנסת ניתן יהיה להרים שאילתות למבקר, בראש ובראשונה הוא יצטרך לתת דין וחשבון מהם הקריטריונים שמנחים אותו לבקר משרד כזה או אחר.

והדבר השני שעלה כאן, זה אחרי בדיקה והשוואה בינלאומית, מהם הכישורים של המבקר. זאת אומרת הנחת העבודה היא שהוא צריך להיות שופט. זה מתחבר עם הדברים של איציק, אחת ההמלצות שלנו שהכישור הראשון שלו יהיה ניהול, רקורד של ניהול שיאפשר לו לבצע את הביקורת על ניהול בצורה היעילה ביותר.

ניצב בדימוס יעקב בורובסקי: הנושא של הכישורים לגבי שיפוט בא ממקום מאוד מאוד מסויים. ההנחה היא ששופט עליון או מחוזי יהיה עצמאי, בלתי תלוי. אבל כל אדם יכול. אני רק רוצה להגיד שכיוון שהדיון לא תם, או לא נשלם, אנחנו מזמינים את עצמנו למכון לדמוקרטיה ישראלית, אנחנו מוכנים לכל דיון ושקופים ופתוחים לשמוע כל ביקורת, בתנאי שתינתן לנו ההזדמנות להשיב על הדברים בצורה מסודרת.

מוטי גילת: אתה ישבת כאן שני דיונים, עם מדים כחולים. אני חייב לומר שאני יצאתי מאוד, בהתרשמות חזקה מאוד, מהעובדה שמשטרת ישראל מונחות מטלות מעל ומעבר לפונקציות קלאסיות של משטרה, והבעייתיות זה בעיה של כולנו. זאת אומרת באיזה שהוא מקום נקלענו למציאות שאי אפשר לקחת מנוף ארכימדס. כלומר יש עוד שורה של עניינים שחייבים לטפל בהם. ואז אנחנו יושבים פה ודנים על מקומו של מבקר המדינה. אם אחד מהאלפרונים הוא חבר של דמות מרכזית במערכת השלטון אז תבינו לבד את המסקנה. הגענו למקום הכי גרוע. אני אומר את זה בחרדה. אתם לא מבינים מה קורה במדינה.

תודה רבה לכולם.

כרמית גיא: